

Çeşitli Yönleriyle
KERBELA
(Din Bilimleri)

III. Cilt

EDITÖR
Doç. Dr. Alim YILDIZ

T.C. BAŞBAKANLIK
TANITMA FONU

KÜLTÜR ve TURİZM
BAKANLIĞI

SİVAS - 2010

HZ. HÜSEYİN'İN ÖLDÜRÜLECEĞİNİ BİLDİREN RİVÂYETLER AÇISINDAN HADİS KAYNAKLARINDA KERBELA OLAYI

Abdullah Karahan

Hz. Hüseyin ve ailesinin katledilmesinin İslâm tarihinin üzücü olaylarından biri olduğuna şüphe yoktur. Bu olay İslâm tarihinde çok yönlü sarsılmalara sebep olduğu gibi kültür ve medeniyetimizde de farklı savrulmalara yol açmıştır. Bu olaydan gereği gibi ders alabilmek için onu açık yüreklilikle ve sağduyuyla her açıdan değerlendirmek Müslüman ilim adamlarının önemli görevleri arasındadır.

“Kerbela Olayı” diye adlandırılan bu müessif olay, hadis ilmi açısından da değerlendirmeye muhtaçtır. Zira bu konu tartışılırken bazı rivâyetler gündeme sıkça gelebilmektedir. Özellikle Hz. Peygamber'in henüz hayattayken, Hz. Hüseyin'in ileride İslâm ümmeti tarafından öldürüleceğini önceden haber veren muhtevaya sahip olan rivâyetler Kerbela Olayı hakkındaki tartışmalara çok önemli bir boyut katmaktadır. Öyleki, tartışmalar esnasında bu rivâyetler müsbet veya menfi anlamda mutlaka gündeme gelmektedir. Bu nedenle konu hakkındaki inceleme araştırma ve tartışmaların sağlıklı bir zeminde yürüyebilmesi için söz konusu haberlerin hadis ilmi kriterleri açısından incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

Ayrıca hadis bilginlerinin ve şârihlerin bu rivayetler hakkındaki değerlendirme, yorum ve yaklaşımlarını incelemenin sünnî ilim dünyasının bu tür haberlere tarih boyunca nasıl baktığını anlamamız açısından da faydalı olacağı muhakkaktır.

Sunmayı düşündüğümüz bildiri, Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini önceden haber veren rivâyetleri hadis tekniği açısından incelemeyi, sıhhatlerini değerlendirmeyi ve İslâmî kaynaklarda işleniş tarzını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini haber veren rivâyetlerin en önemlileri doğal olarak Hz. Peygamber'in konu ile ilgili iki farklı hadisidir. Dolayısıyla çalışmamızın temelini bu iki hadis teşkil etmektedir. Söz konusu iki rivâyetle aynı iddiayı dillendiren ve sahîh olması durumunda onları mana olarak

destekleyebilecek nitelikte olan iki mevkûf rivâyet daha vardır. Hz. Ali ile İbn Abbâs gibi iki önemli sahâbîye izafe edilen ve Hz. Peygamber'in söylememesi durumunda bilinmeyecek bir bilgi ihtiva etmesi sebebiyle hükmen merfû kabul edilebilecek bu iki rivâyet de konumuz açısından önem taşıdığı için incelenmeyi hak etmektedir. Bununla birlikte Hz. Ümmü Seleme ile İbn Abbâs'ın rüyalarında Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini gördüklerini bildiren haberler her ne kadar rüya olsalar da dolaylı olarak konumuzu ilgilendirdiği için incelenmelidir. Dolayısıyla öncelikli olarak söz konusu iki hadisin sened ve metin tahlili yapılmak suretiyle konunun temeli oluşturulacak, daha sonra bunları destekleyebilecek nitelikteki iki sahâbî sözü ele alınacak ve en sonunda da yine iki sahâbînin Hz. Hüseyin'in öldürülmesiyle alakalı olarak görmüş olduğu iki rüya söz konusu hadisler çerçevesinde değerlendirilecektir.

Hz. Hüseyin'in Öldürüleceğini Önceden Bildiren Rivâyetler

Hadis ihtiva eden kaynaklarda yer alan Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini bildiren rivâyetler şunlardır:

- Cebrâil benden sonra ümmetimin onu öldüreceğini haber verdi. Sonra Cebrâil elini uzatarak beyaz bir toprak getirdi ve: "Oğlun bu yerde şehid edilecektir. Bu yerin ismi ise Taff'dır (Kerbela)." dedi.
- İbi Abbas (r.a.), Allah Teâlâ'nın Resûlullah'a (s.a.) şöyle vahyettiğini nakletmiştir: "Yahya b. Zekeriyâ'nın kanı için yetmiş bin kişi öldürdüm; Hüseyin'in katli içinse bunun iki misli kişi öldüreceğim."
- Hz. Ali şöyle demiştir: "Hüseyin mutlaka öldürülecek. Onun öldürüleceği yeri biliyorum. İki nehrin yakınında bir yerde öldürülecek."
- İbn Abbas (r.a.): "Bizim, Hüseyin b. Ali'nin Taff'da (Kerbela) öldürüleceği hususunda hiç şüphemiz yoktu; Peygamber'in Ehl-i Beyt'i de bu konuda ittifakla aynı şeyi düşünüyordu." demiştir.
- Ümmü Seleme'nin (r.a.) yanına girdim, ağlıyordu. "Niye ağlıyorsun!" diye sordum. Bana şu cevabı verdi: "Şimdi Resulullah'ı (s.a.) rüyamda gördüm. Başında ve sakallarında toprak vardı. "Neyiniz var, ey Allah'ın Elçisi?" dedim. "Az önce Hüseyin'in öldürüldüğüne şahid oldum." buyurdu.
- İbn Abbas (r.a.) şöyle anlatıyor: Bir gün gündüzün ortasında uykuya daldım. Rüyamda Allah Elçisi'ni (s.a.) gördüm. Üstü başı toz-toprak içerisindeydi ve saçın sakalı birbirine karışmıştı. Elinde de bir kavanoz vardı. Onun ne olduğunu sordum. "Hüseyin ve arkadaşlarının kanıdır.

Sabahtan beri durmadan bunu topluyorum.” buyurdu. Gerçekten de sonradan öğrendik ki, Hüseyin benim o rüyayı gördüğüm gün şehit edilmişti.

Rivâyetlerin Metin Ve Senedlerinin Tahlili

Görüldüğü gibi Hz. Peygamber’in sözü olarak nakledilen ilk iki rivâyet konumuz açısından çok önemlidir. Özellikle birinci rivâyet konunun özünü ve temelini teşkil etmektedir. Bu nedenle yapılan tüm değerlendirmeler bu rivâyetin ekseninde olmak zorundadır ve bundan dolayı birinci rivâyetin sened ve metinleri oldukça geniş bir şekilde araştırılacaktır. İkinci rivâyet de, özünde Hz. Hüseyin’in öldürüleceğini önceden haber verir bir mahiyet taşıdığı için önemlidir. Dolayısıyla sıhhatinin tespiti ve konumuzla bağlantılı olarak yorumu gereklilik arz etmektedir. Hz. Ali ile Hz. İbn Abbâs’ın sözleri de temel aldığımız söz konusu iki rivâyetle aynı konuyu işlemekte ve önceki iki rivâyeti desteklemektedir. Bu nedenle sıhhatleri hususunda verilecek hüküm konuya boyut katacaktır. Ümmü Seleme (r.a.) ve İbn Abbâs’ın (r.a.) rüyalarına gelince bunlar da hem konuları hem de içlerinde Hz. Peygamber’in adının geçmesi sebebiyle ve belki de en önemlisi Kerbela Olayı konuşulduğunda gündeme getirildikleri için özellikle sıhhatleri açısından araştırılmalıdır.

Birinci Rivâyet

Hz. Hüseyin’in katliyle birebîr ilgili olması nedeniyle sünnî hadis kaynakları içinde birçok farklı metin ve tarîkle farklı şekillerde yer alan ve bu yönüyle konuyla alakalı rivâyetler içinde en yaygın ve meşhur olanı Cebrâil ile Hz. Peygamber arasında geçen diyalogu ihtiva eden haberdur. Metin farklılıkları dikkate almamak kaydıyla haber genel hatlarıyla şöyle bir muhtevaya sahiptir.

Bir gün Cebrâil Resûlüllah’ın (s.a.) yanına gelmişti. O sırada torunu Hüseyin yanlarına geldi. Hz. Peygamber onu kucağına alıp sevmeye başladı. Cebrâil Allah Elçisi’ne: “Onu seviyor musun? diye sordu. Hz. Peygamber de: “Evet seviyorum.” cevabını verdi. Bunun üzerine Cebrâil: “Ümmetin onu öldürecek, istersen sana onun öldürüleceği yeri göstereyim.” dedi. Resûlüllah da “Peki, göster.” deyince, Cebrâil oradan aldığı/getirdiği bir avuç (kırmızı) toprağı O’na gösterdi ve avucuna verdi. Bunun üzerine Allah Elçisi ağladı.

Bu rivâyet, bazı farklı ayrıntılar ihtiva etmekle birlikte, aynı muhtevayı anlatır şekilde Hz. Peygamber’in hanımları Ümmü Seleme, Âişe, Zeyneb bint

Cahş, Amcası Abbâs'ın hanımı Ümmü'l-Fadl bint el-Hâris, damadı Hz. Ali, Enes b. Mâlik ve Ebû Ümâme gibi önde gelen sahâbilere dayanmakta ve sekiz farklı metin yapısını bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar içinde en çok tarîke sahip olup kaynaklarda yaygın bir şekilde zikredilen rivâyetlerin Enes b. Mâlik ve Ümmü Seleme kanalıyla gelenleri olduğu dikkat çekmektedir.

Birinci Rivâyetin Metin ve Senedlerinin Tahlili

Bu rivâyeti değerlendirebilmek için öncelikle sekiz farklı metin yapısının tarîklerini, metinlerini ve hangi kaynaklarda yer aldığını görmek daha sonra sened ve metinlerini incelemek faydalı olacaktır.

Birinci Metin

اسْتَأْذَنَ مَلَكُ الْمَطَرِ أَنْ يَأْتِيَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَذِنَ لَهُ فَقَالَ لَأُمِّ سَلْمَةَ احْقِظِي عَلَيْنَا الْبَابَ لَا يَدْخُلُ أَحَدٌ فَجَاءَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَوَتَّبَ حَتَّى دَخَلَ فَجَعَلَ يَصْنَعُ عَلَى مَنْكِبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ أُحِبُّهُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ قَالَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ تَقْتُلُهُ وَإِنْ شِئْتَ أَرَيْتَكَ الْمَكَانَ الَّذِي يُقْتَلُ فِيهِ قَالَ فَضْرَبَ بِيَدِهِ فَأَرَاهُ ثُرَابًا أَحْمَرَ فَأَخَذَتْ أُمُّ سَلْمَةَ ذَلِكَ الثَّرَابَ فَصَرَّتْهُ فِي طَرْفِ ثَوْبِهَا . قَالَ فَكُنَّا نَسْمَعُ يُقْتَلُ بِكَرْبَلَاءَ .

“Yağmur meleği Resûlüllah'ın yanına gelmek için Allah'tan izin istedi. O da izin verdi. Allah Elçisi (s.a.) hanımı Ümm-ü Seleme'ye “Bu melekle konuştuğum sürece kimsenin içeri girmemesi için kapıyı bekle, kimse içeri girmesin.” diye emretti. Allah Elçisi'nin yağmur meleği ile konuştuğu esnada Hüseyin kapıya geldi ve içeri girmek istedi. Ümmü Seleme engel olmak için çaba harcasa da Hüseyin onun elinden kurtulup Resul-i Ekrem'in bulunduğu odaya girdi ve O'nun üzerine çıkarak oynamaya başladı. Yağmur meleği Peygamber'e (s.a.): “O'nu seviyor musun?” diye sorduğunda, Hz. Muhammed: “Evet” cevabını verdi. Melek: “İyi ama senin ümmetin onu katledecek; istersen öldürüleceği yeri sana göstereyim.” dedi ve bir avuç kırmızı renkte çamur (toprak) getirdi. Ümm-ü Seleme o toprağı aldı ve kendi elbisesinin içinde bir yere sakladı.” Hadisi Enes'ten duyan Sabit: “Sonraları biz oranın Kerbela olduğunu öğrendik.” diye açıklamada bulunmuştur.

Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve Ebû Ya'la'nın (ö. 307/919) el-Müsnedleri, İbn Hibbân'ın (ö. 354/965) es-Sahih'i ve Taberânî'nin (ö. 360/971) el-Mu'cemü'l-kebir'inde yer alan rivâyetin senedleri şöyledir:

- Hz. Peygamber > Enes b. Mâlik > Sâbit el-Bünânî > Umâra b. Zâzân > Müemmel > Ahmed b. Hanbel.

- Hz. Peygamber > Enes b. Mâlik > Sâbit el-Bünânî > Umâra b. Zâzân > Abdüssamed b. Hassân > Ahmed b. Hanbel.
- Hz. Peygamber > Enes b. Mâlik > Sâbit el-Bünânî > Umâra b. Zâzân > Şeybân b. Ferrûh > Ebû Ya'lâ el-Mevsilî.
- Hz. Peygamber > Enes b. Mâlik > Sâbit el-Bünânî > Umâra b. Zâzân > Şeybân b. Ferrûh > el-Hasen b. Süfyân > İbn Hibbân
- Hz. Peygamber > Enes b. Mâlik > Sâbit el-Bünânî > Umâra b. Zâzân > Şeybân b. Ferrûh > Abdân b. Ahmed > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Enes b. Mâlik > Sâbit el-Bünânî > Umâra b. Zâzân > Şeybân b. Ferrûh > Muhammed b. Muhammed et-Temmâr > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Enes b. Mâlik > Sâbit el-Bünânî > Umâra b. Zâzân > Şeybân b. Ferrûh > Muhammed b. Abdillâh el-Hadramî > Taberânî.

Hz. Hüseyin'in Kerbela'da öldürüleceğini bildiren rivâyetler içinde en yaygın olanlardan biri olan bu haber Umâra b. Zâzân'a kadar garîb bir senedle gelmiş, daha sonra şöhrat kazanmıştır. Seneddeki Umâra sadûk ve sâlih bir kimse olarak tanınmakla birlikte Buhârî'ye (ö. 256/870) göre zaman zaman rivâyetlerinde hata yapan biridir. Bu nedenle el-Edebü'l-müfred'inde ondan hadis nakletmekle birlikte es-Sahîh'ine onun rivâyetlerini almamıştır. Ebû Hâtim er-Râzî (ö. 277/890) hadislerinin yazılabileceğini ancak delil olarak kullanılamayacağını ifade eder. Ahmed b. Hanbel de Umâra'nın Sâbit > Enes b. Mâlik vasıtasıyla münker rivâyetler naklettiğini bildirir. Dolayısıyla hem hıfzında zayıflık bulunduğu için hem de Ahmed b. Hanbel'in bu açıklamasından dolayı bu rivâyetin sıhhati hususunda ihtiyatlı olmak en isabetli yol olarak görülmelidir.

Hadisin metnine gelince bütün tarîklerde birbirine oldukça yakın lafızlarla nakledilmiştir. Bu durum, metnin iyi muhafaza edildiğini ve değişikliğe uğratılmadan nakledildiğini gösterir. Rivâyetin sonundaki Ümm-ü Seleme'nin Cebrâil'in getirdiği toprağı alıp elbisesinin içinde sakladığını bildiren cümle, hadisin diğer metinlerinde bulunmayan bir ayrıntı olarak dikkat çekmektedir.

Tüm bunlar neticesinde hadisin metin olarak "Ümmü Seleme o toprağı aldı ve kendi elbisesinin içinde bir yere sakladı." cümlesinin ilave olma özelliğini ve Kerbela adının geçmemesini dikkatlerden uzak tutmamak kaydıyla diğer tarîklerle paralellik arz eden ve oldukça sağlıklı yapıya sahip bir rivâyet olduğunu, buna mukabil seneddeki Umâra b. Zâzân'ın, Sâbit > Enes b. Mâlik

vasıtasıyla münker rivâyetler naklettiği hususunu dikkatlerden uzak tutmayıp rivâyetin sıhhati hususunda ihtiyatlı olmak gerektiğini söylemek mümkündür.

İkinci Metin

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ ، قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا ذَاتَ يَوْمٍ فِي بَيْتِي ، فَقَالَ " : لَا يَدْخُلُ عَلَيَّ أَحَدٌ " ، فَأَنْتَظَرْتُ فَدَخَلَ الْحُسَيْنُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ، فَسَمِعْتُ نَشِيحَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْكِي ، فَاطْلَعْتُ فَإِذَا حُسَيْنٌ فِي حِجْرِهِ ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسُحُ جَبِينَهُ وَهُوَ يَبْكِي ، فَقُلْتُ : وَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ حِينَ نَحَلْ ، فَقَالَ " : إِنَّ جِيرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ مَعَنَا فِي الْبَيْتِ ، فَقَالَ : لِحَيْبِهِ ؟ قُلْتُ : أَمَا مِنَ الدُّنْيَا فَتَحَمَّ ، قَالَ : إِنَّ أُمَّتَكَ سَتَقْتُلُ هَذَا بِأَرْضِ يُقَالُ لَهَا : كَرْبَلَاءُ " ، فَتَنَاولَ جِيرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ ثُرْبَيْهَا ، فَأَرَاهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Ümmü Seleme şöyle anlatır: "Bir gün Resûlullah (s.a.) evimde oturuyorken "Kimse yanıma girmesin!" buyurdu. Ben de kimsenin içeri girmemesi için kapının önünde beklemeye başladım. Derken Hüseyin geldi ve (ben farkında olmadan) içeri girdi. Biraz sonra Allah Elçisi'nin içini çekerek ağladığını duydum. İçeriye bir de baktım ki, Hüseyin Allah Elçisi'nin kucağında, Hz. Peygamber onun alınını okşuyor ve öylece ağlıyordu. Ben "Allah'a yemin ederim ki, haberim olmadan içeri girmiş" diye mazeret beyan ettim. Hz. Peygamber (s.a.): "Cebrâil bizimle beraberdi. Bana: 'Hüseyin'i seviyor musun?' diye sordu, ben de: 'Evet' diyerek onayladım. Bunun üzerine Cebrâil: "Senin ümmetin onu, Kербela denilen yerde öldürecek" dedi ve oranın toprağından (bir avuç) alıp bana gösterdi."

Ahmed b. Hanbel ve Abd b. Humejd'in (ö. 249/863) Müsnedleri, İbn Ebî Şeybe'nin (ö. 235/849) el-Musannef'i, İbn Ebî Âsım'ın (ö. 287/900) el-Âhâd ve'l-mesânî'si ve Taberânî'nin el-Mu'cemü'l-kebîr'inde aynı muhtevaya sahip birbirinden bazı ayrıntı farklılıkları bulunan metnin senedleri şöyledir:

- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Sa'îd b. Ebî Hind > Abdullah b. Sa'îd b. Ebî Hind > Abdurrezzâk > Abd b. Humejd.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme/Âişe > Sa'îd b. Ebî Hind > Abdullah b. Sa'îd b. Ebî Hind > Vekî', Ahmed b. Hanbel.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Sâlih b. Erbed > Musa b. Sâlih el-Cühenî > Ya'lâ b. Ubeyd > İbn Ebî Şeybe.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Sâlih b. Erbed > Musa b. Sâlih el-Cühenî > Ya'lâ b. Ubeyd > İbn Ebî Şeybe > İbn Ebî Âsım.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Sâlih b. Erbed > Musa b. Sâlih el-Cühenî > Ya'lâ b. Ubeyd > İbn Ebî Şeybe > Ubeyd b. Gannâm > Taberânî.

- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Sâlih b. Erbed > Musa b. Sâlih el-Cühenî > İsa b. Yûnus > Ali b. Bahr > el-Hüseyn b. İshâk et-Tüsterî > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Muttalib b. Abdillâh b. Hantab > Kesîr b. Zeyd > Süleymân b. Bilâl > Yahyâ b. Abdilhamîd el-Himmânî > el-Hüseyn b. İshâk et-Tüsterî > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Ebû Vâil Şakîk b. Seleme > el-A'meş > Amr b. Sâbit > Abbâd b. Ziyâd el-Esedî > Abdullâh b. Ahmed b. Hanbel > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Ebû Ümâme > Ebû Gâlib > el-Hüseyn b. Vâkid > İbnü'l-Hasen b. Şakîk > İsmail b. İbrahim b. Muğîre el-Mervezî > Ali b. Sa'îd er-Râzî > Taberânî.

Kerbela rivâyetleri içinde en yaygını olan bu haber sahâbe döneminden hemen sonra meşhur bir rivâyet olma özelliğini kazanmıştır ve birçok tarîke sahiptir. Bu rivâyetin ilk tarîki, yani “Ümmü Seleme > Sa'îd b. Ebî Hind > Abdullâh b. Sa'îd b. Ebî Hind” isimlerinin yer aldığı senedin bütün râvileri sikadır. Bu yönüyle sened sahih gözükmektedir. Heysemî de (ö. 807/1405) bu kanaattedir. Sa'îd b. Ebî Hind (ö. 116/734), Kütüb-i Sitte müelliflerinin tamamının kendisinden rivâyette bulunduğu sika bir râvidir. Bununla birlikte kendisine tenkit yöneltenler de bulunmaktadır. Oğlu Abdullâh da (ö. 147/764) Ebû Hâtim tarafından zayıf olarak değerlendirilse de tenkitçilerin büyük çoğunluğu tarafından sika bir kimse olarak nitelenir. el-Elbânî, Sa'îd ile Ümmü Seleme'nin vefat tarihleri arasında elli dört yıl gibi oldukça uzun bir zaman bulunmasını gerekçe göstererek Sa'îd'in, naklettiği bu hadisi Ümmü Seleme'den direk duymamış olması ihtimaline dikkat çekmiştir. Ancak Sa'îd'in hayat hikâyesine bakıldığında onun Ebû Musa el-Eş'arî, Ebû Hureyre gibi kimselerden de nakilde bulunduğu görülür. Dolayısıyla el-Elbânî'nin bu yaklaşımını aşırı şüphecilik olarak değerlendirmek mümkündür. Bu tarîk Abd b. Humeyd'in ve Ahmed b. Hanbel'in Müsnedlerinde yer almaktadır. Ancak Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'inde bulunan versiyonun metni, diğer tarîklere göre oldukça farklıdır. Bu tarîkte aynı zamanda olayın Ümmü Seleme'nin mi yoksa Âişe'nin mi evinde geçtiğine dair râvinin şüphesi vardır. Bu nedenle Ahmed b. Hanbel'in eserinde yer alan rivâyeti metin açısından zayıf olarak değerlendirmek daha isabetli görünmektedir.

“Ümmü Seleme > Sâlih b. Erbed > Musa b. Sâlih el-Cühenî > Ya'lâ b. Ubeyd/ İsa b. Yûnus > Ali b. Bahr” tarîkine gelince Buhârî, Musa b. Sâlih'in Sâlih b. Erbed ile görüşmediğini dolayısıyla böyle bir naklin kopuk olduğunu iddia etmiştir. Dolayısıyla diğer râvilerin hadis rivâyetine ehliyetlerini araştırmaya gerek kalmadan hadisin söz konusu dört tarîkinin zayıf olduğu neticesine varılabilir.

Taberânî'nin naklettiği “Ümmü Seleme > Muttalib b. Abdillâh b. Hantab > Kesîr b. Zeyd > Süleymân b. Bilâl > Yahyâ b. Abdilhamîd el-Himmânî > el-Hüseyn b. İshâk et-Tüsterî” tarîkinde bulunan Muttalib b. Abdillâh sika bir kimse olarak nitelenmekle birlikte, İbn Abbâs, İbn Ömer, Âişe ve Ümmü Seleme gibi sahâbîlerden mürsel nakillerde bulunmakla meşhur bir kimsedir. Dolayısıyla bu bilgiden hareketle senedin kopuk olduğu sonucu çıkarılır ve diğer râvileri araştırmaya gerek kalmaz.

“Ümmü Seleme > Ebû Vâil Şakîk b. Seleme > el-A'meş > Amr b. Sâbit > Abbâd b. Ziyâd el-Esedî > Abdullâh b. Ahmed b. Hanbel > Taberânî” tarîkinde, Ebû Vâil (ö. 82/701) Abdullâh b. Mes'ûd'un yakın arkadaşlarından biridir. Hz. Peygamber zamanını idrak etmiş ancak onu görme şerefine nail olamamıştır. Kûfe'nin önde gelen âlimlerinden biri olup birçok sahâbiden rivâyeti mevcuttur. Kütüb-i Sitte müelliflerinin hepsi ondan nakilde bulunmuştur. el-A'meş de (ö. 148/765) aynı şekilde muteber altı kitabın müellifi başta olmak üzere hadis tenkitçilerinin neredeyse tamamı tarafından sika kabul edilen bir kimsedir. Amr b. Sâbit'e (ö. 172/788) gelince, İbnü'l-Mübârek (ö. 181/797), İbn Ma'in (ö. 233/847), Ebû Zür'a (ö. 264/877), Ebû Hâtim ve Nesâî (ö. 303/915) gibi tenkitçiler zayıf, hadisi alınamayacak bir kimse olduğunu; İbn Hibbân da sika kimselerden hadis uydurduğunu söylemiştir. Ayrıca aşırı Şîî olduğu birçok münekkit tarafından dile getirilir. Dolayısıyla rivâyetin senedinin bu râvi nedeniyle zayıf duruma düştüğü anlaşılmaktadır.

Ebû Ümâme > Ebû Gâlib > el-Hüseyn b. Vâkid > İbnü'l-Hasen b. Şakîk > İsmail b. İbrahim b. Muğîre el-Mervezî > Ali b. Sa'id er-Râzî > Taberânî” tarîkindeki el-Hüseyn b. Vâkid (ö. 159/776), Merv kadısıdır. Tenkitçilerin büyük çoğunluğu güvenilir bir kimse olarak kabul etmiş yahut rivâyetlerinde bir beis olmadığını söylemiş, İbn Hibbân gibi bazıları da hafızasının biraz zayıf olduğunu iddia etmiştir. Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ise hadislerinde kimsede bulunmayan ziyâdelerle karşılaştığını bu husus zihnini bulandırdığını söyleyerek rivâyetlerinde ihtiyatlı olunması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu tarîkin metnini

diğer tarîklerin metinleriyle karşılaştırdığımızda, diğerlerinde bulunmayan bazı farklılıklar/ilaveler bulunması, Ahmed b. Hanbel'in bu değerlendirmesinin gözden uzak tutulmaması ve ihtiyatlı olunması gerektiğini bize hatırlatmaktadır.

Rivâyetin metinlerine bakılınca, ortak nokta olarak Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme'nin evinde olduğu ve Hüseyin'in bu esnada içeri girdiği ve Resûlüllah'ın (s.a.) Cebrâil ile diğer metinlerde de zikredilen malum diyalogun yaşandığı görülür. Dolayısıyla metin kendi içinde tutarlı bir şekilde fazla bir değişikliğe uğramadan nakledilmiştir. Hz. Hüseyin'in öldürüleceği yerin Kerbela olduğunun açıkça zikredilmesi ise bu metnin dikkat çeken en önemli özelliği olarak zikredilmeye değerdir.

Tüm bunlar neticesinde rivâyetin Abd b. Humeyd'in el-Müsned'inde yer alan "Ümmü Seleme > Sa'îd b. Ebî Hind > Abdullah b. Sa'îd b. Ebî Hind" tarîkinin sahîh, diğer tarîklerin ise zayıf olduğunu söylemek mümkündür.

Üçüncü Metin

أخبرني أم سلمة، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم اضطجع ذات يوم للنوم، فاستيقظ وهو خائر النفس، فاضطجع فرقد، فاستيقظ وفي يده تربة حمراء يُقَلِّبُهَا، فقلت: ما هذه التربة يا رسول الله؟ قال: أخبرني جبريل أن هذا يُقتل بأرض العراق لحسين، فقلت لجبريل: أربي تربة الأرض التي يُقتل فيها، فهذه تربتها

- Ümmü Seleme şöyle anlatır: "Resulullah (s.a.), bir gün yanı üzerine yattı. Kaygılı ve üzüntülü bir şekilde uyandı. Sonra yine uzanıp uyudu ve yine kaygılı ve üzüntülü olarak uyandı. Avucunda, kırmızı bir toprak vardı ve onu öpüyordu. "O toprak nedir ey Allah'ın Elçisi?" diye sordum. Hz. Peygamber: "Cebrâil, Hüseyin'in Irak toprağında öldürüleceğini bana haber verdi, ben de Cebrâil'e 'öldürüleceği yerin toprağını bana göster' dedim. İşte bu, oranın toprağı." karşılığını verdi.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Abdullah b. Vehb b. Zem'a > Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vakkâs > Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i > İbrahim b. Duhaym > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Abdullah b. Vehb b. Zem'a > Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vakkâs > Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i > İbn Ebî Fûdeyk > Ca'fer b. Müsâfir et-Tinnîsî > Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Abdullah b. Vehb b. Zem'a > Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vakkâs > Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i > Muhammed b. Hâlid b. Usme > Fadl b. Sehl el-A'rec > İbn Ebî Âsım.

- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Abdullah b. Vehb b. Zem'a > Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vakkâs > Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i > Hâlid b. Mahled el-Katavânî > Ahmed b. Hâzım el-Ğıfârî > Ebu'l-Hüseyn Ali b. Abdirrahman eş-Şeybânî > Hâkim.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Abdullah b. Vehb b. Zem'a > Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vakkâs > Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i > Hâlid b. Mahled el-Katavânî > Abbâs b. Muhammed ed-Dûrî > Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb > Ebû Abdillâh el-Hâfız > Beyhakî.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Abdullah b. Vehb b. Zem'a > Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vakkâs > Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i > Hâlid b. Mahled el-Katavânî > Abbâs b. Muhammed ed-Dûrî > Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb > Ebû Bekr Ahmed b. el-Hasen el-Kâdî > Beyhakî.
- Hz. Peygamber > Ümmü Seleme > Abdullah b. Vehb b. Zem'a > Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vakkâs > Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i > Hâlid b. Mahled el-Katavânî > Abbâs b. Muhammed ed-Dûrî > Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb > Ebû Muhammed b. Ebî Hâmid el-Mukri'î > Beyhakî.

Taberânî'nin (ö. 360/971) el-Mu'cemü'l-kebîr'i, İbn Ebî Âsım'ın el-Âhâd ve'l-mesânî'si, Hâkim'in (ö. 405/1014) el-Müstedrek'i ve Beyhakî'nin (ö. 458/1066) Delâilü'n-nübüvve adlı eserinde yer alan bu rivâyet Hz. Peygamber'den itibaren garîb bir yolla nakledilirken Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i'den itibaren şöhret bularak kaynaklara ulaşmıştır. Seneddeki râvilerden Musa b. Ya'kûb'un dedesi olan Abdullah b. Vehb b. Zem'a'nın Rıdvân bey'atine katılan sahâbîlerden olduğu söylenir. Bunun haricinde hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Kütüb-i Sitte müelliflerinin hepsinin nakilde bulunduğu Hâşim b. Hâşim (ö. 144/761) hakkında, İbn Ma'in, Nesâî ve İbn Hibbân sika olduğunu söylemiş Ahmed b. Hanbel de rivâyetlerinde bir beis bulunmadığını ifade etmiştir. Buna göre Hâşim'in sika bir râvi olduğu söylenebilir. Musa b. Ya'kûb ise İbn Ma'in ve İbn Hibbân gibi tenkitçiler tarafından sika olarak görülürken Ali b. el-Medinî (ö. 234/848) ve Nesâî gibi bazı kimseler tarafından zayıf sayılmıştır. Kimi tentikçiler ise rivâyetlerinde beis olmadığını söylemiştir. Bu değerlendirmelerden hareketle ez-Zem'i'nin orta seviyede bir râvi olduğunu, ancak kimi zaman münker hadisler rivâyet etme ihtimali bulunduğunu söylemek mümkündür.

Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i'den sonraki râvilerin durumuna gelince, Taberânî'nin eserinde yer alan ilk tarîkte onun hocası olarak zikredilen İbrahim b. Duhaym'ın güvenilirliği hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca İbrahim, Musa b. Ya'kûb'dan direk hadis almamıştır ve onunla arasında genellikle iki şahıs yer almaktadır. Dolayısıyla bu tarîkin munkatı' olduğu ortaya çıkar.

İkinci tarîkteki İbn Ebî Füdeyk, Ca'fer b. Müsâfir et-Tinnîsî ve Bekr b. Sehl ed-Dimyâfî adlı şahıslar sırasıyla incelendiğinde de: İbn Ebî Füdeyk'in (ö. 200/816), tenkit edenler bulunmakla birlikte, bilginlerin çoğunluğu tarafından sika kabul edildiği görülmektedir. Târîkteki diğer râvi Ca'fer b. Müsâfir (ö. 254/868) ise, İbn Hibbân tarafından sika fakat bazen hata yapan bir kimse olarak tanıtılır. İbn Mâce (ö. 273/887) , Ebû Dâvûd (ö. 275/889) ve Nesâî'nin kendisinden hadis naklettiği Ca'fer, tenkitçiler tarafından genel olarak sadûk ve şeyh diye nitelenmiş, yani orta seviyede bir güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilecek, kimi zaman hata edebilen, bazen de tedlîs yapan bir kimse olarak görülür. Taberânî'nin hocası durumundaki Bekr b. Sehl'e (ö. 289/902) gelince, bir tefsir yazmış olan bu şahıs Nesâî'ye göre hadis rivâyet etme ehliyeti açısından zayıf bir kimsedir. Tüm bu değerlendirmelerden hareketle bu tarîkin zayıf olduğu anlaşılır. Zira Ca'fer b. Müsâfir, bir takım zayıflıklarla mâlûldür. Bekr b. Sehl ise zayıftır.

İbn Ebî Âsım'ın (ö. 287/900) el-Âhâd ve'l-mesânî'sinde yer alan Muhammed b. Hâlid b. Usme, Fadl b. Sehl el-A'rec tarîkindeki Muhammed b. Hâlid'in sâlih ve sadûk bir şahıs olduğu, rivâyetlerini almada bir beis bulunmadığı söylenir. İbn Hibbân da (ö. 354/965) es-Sikât adlı eserine almış, güvenilir olduğunu ancak rivâyetlerinde bazen yanıldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu râvinin güvenilir bir kimse olduğu ancak rivâyetlerinde ihtiyatlı olmak gerektiği neticesine varılabilir. İbn Ebî Âsım'ın hocası Fadl b. Sehl (ö. 255/869) de, hadis imamlarından biri olup tenkitçilerin neredeyse tamamı tarafından sika bir kimse olarak tanınmaktadır. Zikredilen bu değerlendirmelerden sonra, bahis konusu tarîkin, bu metnin tarîkleri içindeki en sağlam senede sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ancak senedin yayılma noktasında yer alan Musa b. Ya'kûb'un rivâyet ehliyeti hususunda yukarıda söylenenleri de dikkatten kaçırmamak ihtiyat açısından önemlidir.

Hâkim ve Beyhakî'nin eserlerinde tahrîc ettiği dört tarîkin Musa b. Ya'kûb'dan sonra bir diğer ortak râvisi durumundaki Hâlid b. Mahled'in (ö.

214/829) hadis rivâyetine ehliyeti bu tarîklerin sıhhati hususunda verilecek kararda ikinci önemli noktayı teşkil etmektedir. Zira Musa b. Ya'kûb hakkında söylenenler dikkati mûcip hususlar içermektedir. Dolayısıyla senedin bundan sonraki kısmında Musa'nın durumu her hâlükârda göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ayrıntı unutulmamak kaydıyla Hâlid b. Mahled'in güvenilirlik durumuna bakıldığında onun; onun hakkında da tenkitçilerin ihtilaf ettikleri görülür. Bir kısım bilginler onu sika, sâlih bir kimse olarak görürken bazıları ise hadisinin yazılabileceğini fakat delil olarak kabul edilemeyeceğini, zayıf olduğunu, hatta aşırı Şîî olduğunu ve bu nedenle birçok münker rivâyet naklettiğini söylemiştir. Her hâlükârda Hâlid'in Şîî temâyülü olduğu hususu ağırlıklı bir kanaat olarak belirlemektedir. Ancak bu temâyülünü rivâyetlerine yansıtıp yansıtmadığı hususunda tenkitçilerin aynı düşünmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle olsa gerek Kütüb-i Sitte müellifleri onun hadislerini eserlerine almışlardır. Bunun yanı sıra Hâlid'in hafızasında zayıflık bulunduğunu söyleyenler de vardır. Bu husus da dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Bu bilgiler ışığında Hâlid b. Mahled'in bu rivâyetine dolayısıyla içinde yer aldığı dört tarîke ihtiyatla yaklaşmak gerektiği hususu ağırlık kazanmaktadır.

İnceleme konusu yapılan bu metnin tüm tarîkleri sened-metin paralelliği dikkate alınarak analiz edildikten sonra şöyle bir genel değerlendirme yapılabilir: Ele alınan metnin yedi farklı tarîkin altısı birtakım tenkit noktaları ve zaafılar içermektedir. Sadece İbn Ebî Âsım'ın zikrettiği sened, diğer tarîklere nazaran daha sağlam görünmektedir. Rivâyetin metin yapısına gelince tüm tarîklerde hiç bozulmaya uğramadan neredeyse aynı kelimelerle nakledildiği görülür. Bu durum Musa b. Ya'kûb'dan itibaren şöhret kazanan bu metnin kaynaklara geçinceye kadar iyi korunduğunu göstermektedir. Ancak burada senedin yayılma noktasında yer alan Musa b. Ya'kûb'un rivâyet ehliyeti hususunda yukarıda söylenenleri hatırlamak ve onun hıfzı zayıf ve daha önemlisi zaman zaman münker nakillerde bulunan birisi olduğunu dikkate almak önemli hale gelmektedir. Burada şöyle bir soru da önemli olabilir: "Kütüb-i Erba'a müellifleri, eserlerinde Musa b. Ya'kûb'tan hadis nakletmiş olmalarına rağmen, onun bu rivâyetini acaba neden hiçbiri eserine almamıştır? Onların bu tavrı, sadece bir tesadüf müdür, yoksa Musa'nın mezkûr özelliklerinin bir etkisi var mıdır?" Dolayısıyla Musa'dan yayılan bu rivâyete ihtiyatla yaklaşmak en isabetli tavır olarak görünmektedir.

Dördüncü Metin

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا ، قَالَتْ : دَخَلَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُوحَى إِلَيْهِ ، فَتَزَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُكَبِّ ، وَلَجِبَ عَلَى ظَهْرِهِ ، فَقَالَ جَبْرِيلُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أُنْجِبُهُ يَا مُحَمَّدُ ؟ قَالَ " : يَا جَبْرِيلُ ، وَمَا لِي لَا أُحِبُّ ابْنِي " ، قَالَ : فَإِنَّ أُمَّتَكَ سَتَقْتُلُهُ مِنْ بَعْدِي ، فَمَدَّ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَدَهُ ، فَأَتَاهُ بِتُرْبَةٍ بَيْضَاءَ ، فَقَالَ : فِي هَذِهِ الْأَرْضِ يُقْتَلُ ابْنُكَ هَذَا يَا مُحَمَّدُ ، وَأَسْمُهَا الطَّفُّ ، فَلَمَّا ذَهَبَ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالثُّرْبَةُ فِي يَدِهِ يَبْكِي ، فَقَالَ " : يَا عَائِشَةُ ، إِنَّ جَبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخْبَرَنِي أَنَّ الْحُسَيْنَ ابْنَ أَبِي مَقْتُولٍ فِي أَرْضِ الطَّفِّ ، وَأَنَّ أُمَّتِي سَتُقْتَلُنَّ بَعْدِي " ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى أَصْحَابِهِ فِيهِمْ عَلِيٌّ ، وَأَبُو بَكْرٍ ، وَعَمْرٌ ، وَحَدِيفَةُ ، وَعَمَّارٌ ، وَأَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ وَهُوَ يَبْكِي ، فَقَالُوا : مَا يُبْكِيكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ فَقَالَ " : أَخْبَرَنِي جَبْرِيلُ أَنَّ ابْنَ الْحُسَيْنِ يُقْتَلُ بَعْدِي بِأَرْضِ الطَّفِّ ، وَجَاءَنِي بِهِذِهِ الثُّرْبَةُ ، وَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهَا مَضْجَعَهُ ."

Hz. Âişe şöyle anlatır: “Bir gün Resûlullah’a vahiy gelirken Hüseyin O’nun yanına girdi; Allah Elçisi’nin omzuna atladı ve sırtında oynamaya başladı. Cebrâîl: “Ey Muhammed onu seviyor musun?” diye sordu. Hz. Peygamber de, “Oğlum niçin sevmeyeyim ki!” cevabını verdi. Bunun üzerine Cebrâîl: “Ümmetin senden sonra onu öldürecek.” deyip elini uzatarak Allah Elçisi’ne beyaz bir toprak verdi ve: “Oğlun işte bu toprakta öldürülecek, ey Muhammed!, oranın ismi de Taff’tır.” dedi. Cebrâîl yanından ayrılınca Allah Elçisi odadan çıktı; elinde toprak, ağlıyordu. Bana hitaben: “Ey Aişe, Cebrâîl bana oğlum Hüseyin’in Taff toprağında öldürüleceğini haber verdi. Ümmetim benden sonra fitneye düşecek.” buyurdu. Hz. Peygamber daha sonra ağlayarak, aralarında Ali, Ebû Bekir, Ömer, Huzeyfe, Ammâr ve Ebû Zerr’in bulunduğu ashabının yanına gitti. Onlar: “Niçin ağlıyorsun, ey Allah’ın Elçisi?” diye sordular. O da: “Cebrâîl bana oğlum Hüseyin’in benden sonra Taff toprağında öldürüleceğini haber verdi, bana oranın toprağını getirdi ve onun orada yatacağını bildirdi.” karşılığını verdi.

- Hz. Peygamber > Âişe > Urve b. Zübeyr > Ebu'l-Esved > İbn Lehî'a > Amr b. Hâlid el-Harrânî > Ahmed b. Rişdîn el-Mısrî > Taberânî.
- Hz. Peygamber > Âişe > Sa'îd > Abdullah b. Sa'îd > el-Fadl b. Musa > el-Hüseyn b. Hureys > Muhammed b. Abdillâh el-Hadramî > Taberânî.

Taberânî'nin zikrettiği ilk tarîkteki Ahmed b. Rişdîn (ö. 292), zayıf bir râvidir; hatta hadis uydurduğu söylenir. Bu nedenle söz konusu tarîkin zayıf olduğu hükmüne varılır.

Taberânî'den gelen diğer tarîkte hocası Muhammed b. Abdillâh el-Hadramî (ö. 297/910) büyük bir hadis imamı ve müsned müellifidir. Onun hocası Hüseyin

b. Hureys de (ö. 244/858) İbn Mâce hariç Kütüb-i Sitte imamlarının nakilde bulunduğu güvenilir bir hadis hâfızıdır. el-Fadl b. Musa da (ö. 192/808) hadis tenkitçileri tarafından güvenilir kabul edilen bir kimse durumundadır. Abdullah b. Sa'îd b. Ebî Hind (ö. 147/764) ise güvenilir bir kimse olmakla birlikte hıfzı zayıf bir insan olarak tanınır.

Bu nedenle bazı âlimler onun hadisleri almada tereddüt etmişlerdir. Sa'îd b. Ebî Hind (116/734) Kütüb-i Sitte imamlarının nakilde bulunmakta tereddüt etmediği güvenilir bir kimse olmakla birlikte Hz. Âişe'den hadis alıp almadığı tam olarak belirlenememektedir.

Sa'îd b. Ebî Hind'in Hz. Âişe'den hadis alıp almadığının tam olarak belli olmaması ve oğlunun hıfzındaki zayıflık nedeniyle bu senedin zayıf olduğunu söylemek ihtiyata daha uygundur. Bununla birlikte iyimser bir bakış açısıyla hasen hükmü de verilebilir.

Hadisin metnine gelince, anlatımda dikkat çeken ilk ve en önemli husus Resûlullah'ın (s.a.) Cebrâil ile konuştuğunu Hz. Âişe'ye bildirmesi, hadisin ondan nakledilmiş olmasıdır. Halbuki bu rivâyetin en yaygın metinlerinin sahâbî râvisi Ümmü Seleme'dir ve Hz. Peygamber başından geçenleri ona anlatmaktadır. Dolayısıyla bu metin diğer rivâyetlerle muhâlif durumdadır. Birbirine muhâlif görünen bu metinler bu açıdan incelendiğinde Hz. Ümmü Seleme'den gelenlerin daha tercih edilebilir bir konumda olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Zira Ümmü Seleme'den gelen metinler sened bakımından daha sağlamdır, ayrıca hem daha yaygındır hem de Enes b. Mâlik'in rivâyetinde de Ümmü Seleme'nin adı geçmektedir. Dolayısıyla bu rivâyete sened açısından en iyimser yaklaşımla hasen hükmü verilse bile metin açısından ortaya çıkan ilave problemler hadise zayıf hükmü verilmesinin daha isabetli olacağını ortaya koymaktadır.

Beşinci Metin

عن عائشة ، « أن رسول الله صلى الله عليه وسلم اجلس حسينا على فخذه ، فجاءه جبريل عليه السلام ، فقال : هذا ابنك ؟ قال : نعم . قال : أمتك ستقتله بعدك ، فدمعت عينا رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : إن شئت أرى لك تربة الأرض التي يقتل بها قال : نعم ، فأناه جبريل بتراب من تراب الطف .

Hız. Âişe şöyle nakletmiştir: "Resulullah (s.a.), bir gün Hüseyin'i kucığına oturtu. O esnada Cebrâil geldi ve: "Bu senin oğlun mu?" diye sordu. Hız. Peygamber: "Evet" cevabını verince; "Ümmetin senden sonra onu öldürecek."

dedi. Bunu duyan Allah Elçisi'nin gözleri yaşardı. Cebrâîl: "İstersen öldürüleceği yerin toprağını göstereyim." diye ekledi. Hz. Peygamber: "Peki, göster" deyince Taff toprağından bir miktar ona getirdi".

- Hz. Peygamber > Âişe > Ebû Seleme b. Abdirrahman > Muhammed b. İbrahim > Umâra b. Ğâziye > Eyyûb > Hammâd b. Seleme > Ebû Sa'îd mevlâ Benî Hâşim > Ahmed b. Ömer el-Allâf > es-Sâ'ig > Taberânî.

Sadece Taberânî (ö. 360/971) tarafından el-Mu'cemü'l-evsat adlı eserde nakledilen bu rivâyet hakkında müellif: "Bu hadisi Eyyûb'ten Hammâd haricinde kimse nakletmemiştir" şeklinde bir açıklama yapmıştır." Ancak kaynaklarda araştırıldığında onu Hz. Âişe'den böyle bir metinle Ebû Seleme'den başkası da nakletmemiştir. Dolayısıyla hadis kaynağından itibaren garîb bir yolla Taberânî'ye ulaşmıştır. Seneddeki râviler müellifin hocasından itibaren incelenecek olursa Muhammed b. Ali es-Sâ'ig'in (ö. 291/904) sika, hadis hâfızı bir kimse olduğu görülür.

Ahmed b. Ömer el-Allâf hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi bulunmamaktadır. İbn Hibbân onun sika bir kimse olduğunu söylemiştir fakat Heysemî (ö. 807/1405) onu mechûl saymaktadır. İbn Hibbân'ın râvileri güvenilir sayma hususunda kimi zaman mütesâhil davrandığı hususu hatırlanacak olursa Heysemî'nin bu değerlendirmesinin dikkate alınması gerektiği gerçeği ortaya çıkar. el-Allâf'ın hocası durumundaki Ebû Sa'îd mevlâ Benî Hâşim'e (ö. 197/813) gelince, onun asıl ismi Abdurrahmân b. Abdillâh'tır ve güvenilir bir kimsedir.

Hammâd b. Seleme ve Eyyûb es-Sahtiyânî birer büyük hadis imâmıdır. Umâra b. Ğaziyye (ö. 140/757) İbn Hazm (ö. 456/1064) ve Ukaylî (ö. 322/934) tarafından zayıf olduğu söylense de, tenkitçilerin çoğunluğu onu sâlih hatta sika bir kimse olarak nitelemiştir. Muhammed b. İbrahim et-Teymî (ö. 121/739) ittifakla güvenilir kabul edilen bir râvidir. Ebû Seleme b. Abdurrahmân da güvenilirliği herkesçe malum olan büyük bir hadis imâmıdır.

Özelliği ve râvileri açısından analiz edilen bu sened netice itibariyle zayıf diye nitelenebilir. Metnine gelince o da, bir önceki gibi Ümmü Seleme'den gelen rivâyetlerle çelişmektedir. Şu halde rivâyet, hem sened hem de metin açısından zayıf demektir.

Altıncı Metin

عن أم الفضل بنت الحارث ، أنها دخلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت : يا رسول الله ، إنني رأيت حلما منكرًا الليلة ، قال : « ما هو ؟ » قالت : إنه شديد ، قال : « ما هو ؟ » قالت : رأيت كأن قطعة من جسدك قطعت ووضعت في حجري ، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : « رأيت خيرا ، تلد فاطمة إن شاء الله غلاما ، فيكون في حجرك » فولدت فاطمة الحسين فكان في حجري كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ، فدخلت يوما إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فوضعت في حجره ، ثم حانت مني التفاتة ، فإذا عينا رسول الله صلى الله عليه وسلم تهريقان من الدموع ، قالت : فقلت : يا نبي الله ، بأبي أنت وأمي ما لك ؟ قال : « أتاني جبريل عليه الصلاة والسلام ، فأخبرني أن أمتي ستقتل ابني هذا » فقلت : هذا ؟ فقال : « نعم ، وأتاني بترية من تربته حمراء .

Hız. Âbbas'ın zevcesi Ümmü'l-Fadl, bir gün, Peygamberimizin yanına gelip: "Ey Allah'ın Elçisi! Ben, gece bir rüyâ gördüm!" dedi. Peygamber (s.a.): "Nasıl bir rüyaydı?" diye sorunca "Çok şiddetli bir rüyaydı" cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlüllah "Nasıldı?" diye yeniden sorunca, Ümmü'l-Fadl: "Senin vücudundan bir parça kesilip evime konuluyordu" sözleriyle rüyasını anlattı. Hız. Peygamber: "Hayır olsun! Fâtıma, inşallah bir oğlan doğuracak, ve çocuk (emzirmen için) senin evine gelecek" buyurdu. Bir müddet sonra Fâtıma Hüseyin'i doğurdu ve Hız. Peygamber'in dediği gibi bebek (emzirmem için) benim evime geldi. Ümmü'l-Fadl devamla şöyle anlatır: "Bir gün, Hüseyin'i alıp Resûlüllah'ın yanına götürmüştüm. Bir müddet başka şeylerle meşgul oldum. Sonra Allah Elçisi'nin gözlerinden yaşlar boşaldığını gördüm. Üzüntüyle: "Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Elçisi! Niçin ağlıyorsun?" diye sordum. O da: "Cebrâil yanıma geldi ve bu oğlumu ümmetimin öldüreceğini haber verdi." buyurdu. Ben "Hüseyin'i mi?" diye üsteleyince de "Evet onu. (Hatta) Cebrâil bana öldürüleceği yerin kırmızı toprağını da getirdi." cevabını verdi".

- Hız. Peygamber > Ümmü'l-Fadl bint el-Hâris > Ebû Ammâr Şeddâd b. Abdillâh > el-Evzâ'î > Muhammed b. Mus'ab > Ebu'l-Ahvas Muhammed b. el-Heysem el-Kâdî > Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali el-Cevherî > Hâkim.
- Hız. Peygamber > Ümmü'l-Fadl bint el-Hâris > Ebû Ammâr Şeddâd b. Abdillâh > el-Evzâ'î > Muhammed b. Mus'ab > Ebu'l-Ahvas Muhammed b. el-Heysem el-Kâdî > Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali el-Cevherî > Hâkim > Beyhakî.
- Hız. Peygamber > Ümmü'l-Fadl bint el-Hâris > Ebû Ammâr Şeddâd b. Abdillâh > el-Evzâ'î > Muhammed b. Mus'ab > Muhammed b. İsmail b. Ebî Semîne > Muhammed b. İshâk es-Sâgânî > Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb > Hâkim.

Hadisi eserine alan Hâkim en-Neysâbûrî (ö. 405/1014) onun Sahîhayn müelliflerinin şartlarını taşıyan sahih bir hadis olduğunu savunmuştur. Ancak sened ve metni dikkatli bir şekilde incelendiğinde bu hükmün çok da isabetli olmadığı, hadisin zayıf kabul edilmesi gerektiği anlaşılır. Zira Zehebî'nin de (ö. 748/1347) ifade ettiği gibi öncelikle sened kopuk durumdadır. Çünkü Şeddâd b. Abdillah, Ümmü'l-Fadl'ı görmemiştir. Aynı zamanda Muhammed b. Mus'ab da zayıf bir râvidir.

Her ne kadar el-Albânî Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha adlı eserinde bu rivâyetin birçok mütâbi ve şâhidinin olduğunu gerekçe göstererek Zehebî'nin bu değerlendirmesine karşı çıkmış ve onu sahih olarak değerlendirmişse de zayıf kabul edilmesi daha isabetli görülmektedir.

Hadisin metnine bakıldığında ise iki farklı hadisin birleştirildiği izlenimi edinilmektedir. Zira Ümmü'l-Fadl'ın rüyasını anlatan bölüm bazı hadis kaynaklarında mevcuttur. Ancak söz konusu rivâyetlerde metnin sonu bu şekilde olmayıp, çocuğun Hz. Peygamber'in üzerine idrarını yaptığı hususu dile getirilmektedir. Dolayısıyla hadisin asıl halinin sadece baş tarafı yani rüyânın anlatıldığı bölüm olduğu, son tarafının ise konumuz olan hadisin başka tariflerinden alınıp yanlışlıkla eklenmiş bir cümle olduğunu söylemek mümkündür.

Yedinci Metin

عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ نَائِمًا عِنْدَهَا وَحُسَيْنٌ يَحْبُو فِي الْبَيْتِ، فَعَفَلْتُ عَنْهُ فَحَبَا حَتَّى بَلَغَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَعَدَ عَلَى بَطْنِهِ، ثُمَّ وَضَعَ ذَكَرَهُ فِي سُرِّيهِ، قَالَتْ: وَأَسْتَيْقِظُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمُنْتُ إِلَيْهِ فَحَطَطْتُهُ عَنْ بَطْنِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعِيَ ابْنَيْفَلْمَا قَضَى بَوْلَهُ أَخَذَ كَوْزًا مِنْ مَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّهُ يُصَبُّ مِنَ الْغُلَامِ وَيُغَسَلُ مِنَ الْجَارِيَةِ قَالَتْ: ثَوَضًا ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي، وَاحْتَضَنَهُ، فَكَانَ إِذَا رَكَعَ وَسَجَدَ وَضَعَهُ، وَإِذَا قَامَ حَمَلَهُ، فَلَمَّا جَلَسَ جَعَلَ يَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ، وَيَقُولُ: فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ الْيَوْمَ شَيْئًا مَا رَأَيْتُكَ تَصْنَعُهُ، قَالَ: إِنَّ جَبْرِيْلَ أَتَانِي وَأَخْبَرَنِي أَنَّ ابْنِي يُقْتَلُ: فَأَرَانِي إِذَا فَأَتَانِي ثُرْبَةً حَمْرَاءَ.

Zeyneb bint Cahş şöyle anlatır: Hz. Peygamber bir gün evimde uyurken, ben farkına varmadan Hüseyin içeri girmiş, Allah Elçisi'nin yanına ulaşmış, karnının üzerine çıkmış ve göbeğine idrarını yapmıştı. Bunun üzerine Resûlullah uyandı. Ben hemen oraya geldim ve çocuğu karnından almaya davrandım. Hz. Peygamber: “Bırak, dokunma da çocuk idrarını bitirsin.” buyurdu. Biraz sonra bir kâse su alarak üzerine döktü ve: “Erkek çocuğun idrarına su dökülür, kız çocuğunun idrarı ise yıkanır.” diye açıklamada bulundu. Ardından abdest aldı ve

namaza durdu. Hüseyin'i de kucağına almıştı. Rukû ve secde ettiği zaman yere bırakıyor, ayağa kalktığı zaman yeniden kucaklıyordu. Namazda oturunca dua etmeye başladı ve ellerini kaldırdı. Namazını bitirince "Ey Allah'ın Elçisi! Bugün şimdiye kadar hiç yapmadığın bir şeyi yaptığını gördüm. Bunun nedeni nedir?" diye sordum. Resûlullah: "Cebrâil yanıma geldi ve bu oğlumun öldürüleceğini bana haber verdi, ben 'o halde öldürüleceği yerin toprağını bana göster' dedim; o da bana kırmızı bir toprak getirdi" cevabını verdi."

Hz. Peygamber > Zeyneb bint Cahş > Ebu'l-Kâsım mevlâ Zeyneb > Leys > Abdüsselâm b. Harb > Ebû Nu'aym > Ali b. Abdilazîz > Taberânî.

Taberânî'den başka hiçbir müellifin eserinde zikretmediği bu rivâyet, sened bakımından zayıftır. Zira seneddeki Leys b. Ebî Süleym (ö. 143/760) zayıf bir râvidir. Onun hocası durumundaki Ebu'l-Kâsım mevlâ Zeyneb bint Cahş ise mechûldür. Heysemî isim belirtmeden senedinde mechûl bir râvi bulunduğunu söyleyerek bu rivâyeti zayıf saymıştır. Onun kastettiği şahsın Ebu'l-Kâsım olması muhtemeldir. Zaten senedde Leys'in bulunması ona zayıf hükmünü vermeye yeterli bir sebeptir.

Aslında rivâyetin metni de bazı problemler ihtiva etmektedir. Sözelimi haberin ilk bölümü yani Hüseyin'in Hz. Peygamber'in üzerine idrarını yaptığı hususu konumuzla alakalı hiçbir rivâyette yer almaz. Daha ziyade müstakil bir rivâyet olarak nakledilen bu bölüm, muhtelif sahâbîlerden gelmekle birlikte, Zeyneb bint Cahş'tan da nakledilmiştir. Fakat bu rivâyetlerin hiçbirinde Hz. Hüseyin'in öldürüleceğinin haber verilmesi konusunun dile getirilmemiş olması dikkat çekmektedir.

Ayrıca Hüseyin'in idrar yapmasıyla alakalı Zeynep'ten nakledilen rivâyetler incelendiğinde senedlerinin neredeyse buradakiyle aynı olması, üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husustur. Buradan hareketle metnin, metnin ilk bölümünün başka müstakil bir hadis olması ve iki farklı rivâyetin birleştirilmesi neticesinde meydana getirildiği neticesine varılabilir. Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini bildiren rivâyetlerin, genellikle Ümmü Seleme ile ilişkili olarak nakledilirken sadece burada Zeyneb bint Cahş ile ilişkilendirilmesi de böyle bir şeyin gerçekleşmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir. Şu halde bu rivâyetin hem sened hem de metin açısından zayıf olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sekizinci Metin

عَنْ لُجَيْءٍ أَنَّهُ سَارَ مَعَ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكَانَ صَاحِبَ مِطْهَرَتِهِ فَلَمَّا حَازَى نَيْنَوَى وَهُوَ مُنْطَلِقٌ إِلَى صَيْقِينَ فَنَادَى عَلِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اصْبِرْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ اصْبِرْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَشْطُ الْفَرَاتِ قُلْتُ وَمَاذَا قَالَ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ وَعَيْنَاهُ تَفِيضَانِ قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهُ أَغَضَبَكَ أَحَدٌ مَا شَأْنُ عَيْنَيْكَ تَفِيضَانِ قَالَ بَلَى قَامَ مِنْ عِنْدِي جِبْرِيْلُ قَبْلُ فَحَدَّثَنِي أَنَّ الْحُسَيْنَ يُقْتَلُ بِشَطِّ الْفَرَاتِ قَالَ فَقَالَ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ أَشِيْمَكَ مِنْ تُرْبَتِهِ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ فَمَدَّ يَدَهُ فقبَضَ قبْضَةً مِنْ تُرَابٍ فَأَعْطَانِيهَا فَلَمْ أَمْلِكْ عَيْنِي أَنْ فَاضَتْ.

Hız. Ali'nin yardımcılarından Nuceyy şöyle nakletmiştir: "Hız. Ali Sıffın Savaşı'na giderken ben de onunla birlikteydim; onun ibriğini taşıyordum. Sıffın'e bağlı Neynevâ köyüne vardığımızda durdu ve: "Sabret ey Ebû Abdillah (Hüseyn), sabret ey Ebû Abdillah, Fırat kıyısına vardığında sabret." diye bağırdı. Ben kendisine niçin bu şekilde bağırdığını sordum. O da şu cevabı verdi: "Bir gün Resûlullah'ın yanına gitmiştim. Gözlerinden yaşlar akmaktaydı. Kendisine: "Ey Allah'ın Elçisi, seni birisi mi kızdırdı, niçin ağlıyorsun?" diye sordum. O da: "Hayır. Az önce Cebrâil yanımdaydı. Bana Hüseyn'in Fırat kıyısında öldürüleceğini söyledi ve 'İstersen öldürüleceği yerin toprağını sana koklatayım' dedi. Ben: "Peki" deyince de elini uzattı, bir avuç toprak getirip bana verdi. Ben de o toprağı görünce kendime hakim olamadım, gözümde yaşlar akmaya başladı." buyurdu.

- Hız. Peygamber > Ali b. Ebî Tâlib > Nuceyy el-Hadramî > Abdullah b. Nuceyy > Şürahbîl b. Müdrîk el-Cu'fi > Muhammed b. Ubeyd > Ahmed b. Hanbel.
- Hız. Peygamber > Ali b. Ebî Tâlib > Nuceyy el-Hadramî > Abdullah b. Nuceyy > Şürahbîl b. Müdrîk el-Cu'fi > Muhammed b. Ubeyd > İbn Ebî Şeybe.
- Hız. Peygamber > Ali b. Ebî Tâlib > Nuceyy el-Hadramî > Abdullah b. Nuceyy > Şürahbîl b. Müdrîk el-Cu'fi > Muhammed b. Ubeyd > İbn Ebî Şeybe > İbn Ebî Âsım.
- Hız. Peygamber > Ali b. Ebî Tâlib > Nuceyy el-Hadramî > Abdullah b. Nuceyy > Şürahbîl b. Müdrîk el-Cu'fi > Muhammed b. Ubeyd > İbn Ebî Şeybe > Muhammed b. Abdillah el-Hadramî > Taberânî.
- Hız. Peygamber > Ali b. Ebî Tâlib > Nuceyy el-Hadramî > Abdullah b. Nuceyy > Şürahbîl b. Müdrîk el-Cu'fi > Muhammed b. Ubeyd > Ebû Hayseme > Ebû Ya'lâ.
- Hız. Peygamber > Ali b. Ebî Tâlib > Nuceyy el-Hadramî > Abdullah b. Nuceyy > Şürahbîl b. Müdrîk el-Cu'fi > Muhammed b. Ubeyd > Muhammed b. Muammer > Yûsuf b. Musa > Bezzâr.

Garîb bir senede sahip olan bu rivâyeti nakledenlerden Nüceyy el-Hadramî'nin güvenilirlik durumu hakkında kaynaklarda tatmin edici bilgi bulunmamaktadır. İbn Hibbân (ö. 354/965) onu es-Sikât'ına almıştır. Ancak ondan başka sika olduğunu söyleyen hatta güvenilirliği hakkında herhangi bir görüş beyan eden başka kimse bilinmemektedir. Zehebî de onu durumu tam tespit edilemeyen kimselerden saymakta ve bu rivâyeti zayıf saymaktadır. Hatta Zehebî "bu rivâyetin sahih olduğunu söylemek vehimdir" diyerek görüşünü teyit etmiştir. Nüceyy'in oğlu Abdullah da Hz. Ali taraftarı olduğu bilinen ve güvenilirliği üzerinde ittifak edilemeyen bir şahıstır. Her ne kadar Nureddin el-Heysemî (ö. 807/1405) bu hadisin râvilerinin sika olduğunu söyleyerek sıhhatine hükmetmişse ve el-Elbânî, sened zayıf olmakla birlikte başka rivâyetlerle desteklendiği için bu hadisin sahih olduğunu ileri sürse de, bize göre, garîb bir senede sahip olup başka güvenilir râvi yahut râviler tarafından desteklenmeyen, metni de, el-Elbânî'nin iddiasının aksine, destekten ve güvenmeyi sağlayacak bazı ilave karinelere mahrum olan bu rivâyetin zayıf sayılması daha isabetli görünmektedir. Ayrıca Hz. Ali'nin "Sabret ey Ebû Abdillâh (Hüseyin), sabret ey Ebû Abdillâh, Fırat kıyısına vardığında sabret" diye bağırması gibi, gerçekleşmesi muhtemel olmakla birlikte başka kimsenin duymamış ve nakletmemiş olmasından hareketle, inanmakta zorluk çekilebilecek, güvenilebilir için daha sağlam delillerin bulunmasını gerektiren ilginç ayrıntıların bulunması da rivâyetin metnini zayıflatmaktadır.

Birinci Rivâyetin Genel Değerlendirmesi

Sekiz farklı metin çeşidine sahip olan birinci rivâyetin, senedleri de bu duruma bağlı olarak oldukça çeşitlenmiştir. Her bir metnin senedleriyle paralel bir şekilde incelenmesi neticesinde tespit edilen bilgiler ışığında genel anlamda şu sonuçları ortaya koymak mümkündür:

Öncelikle söylenmesi gereken ilk husus söz konusu metin çeşitlerinin hepsinin, az veya çok, sıhhat açısından bazı problemler taşıdığı gerçeğidir. Bunlar içinde ilk üç metin, diğer beş metne göre nisbeten daha az problemlili görünmektedir. Diğer beş metin ise zayıf sayılmayı gerektirecek bir takım kusurlar taşımaktadır. Birinci ve üçüncü metnin bazı târikleri ise, sened açısından hasen hükmünü almayı hak edecek seviyede râvilere sahip görünmekle birlikte, muhtevalarına ihtiyatla yaklaşmayı gerektiren bazı zaaf noktalarının tesirinden uzak değildir. Geriye sadece ikinci metin kalmakta olup, onun da sadece Abd b.

Humeyd'in (ö. 249/863) el-Müsned'inde yer alan bir tarîkinin, sıhhat açısından sağlam denebilecek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla rivâyetin sağlam yahut küçük kusurlu bazı tarîklerinin sened açısından sahîh liğayrihî yahut hasen seviyesinde oldukları neticesine varabiliriz.

Nitekim, yukarıda metinleri de dikkate alınmak suretiyle sened tenkitleri yapılırken de yeri geldikçe belirtildiği gibi, Nûreddîn el-Heysemî de bu haberlerin bazı tarîklerine sahîh yahut hasen hükmü vermiştir. Her ne kadar bu hükümlerin hepsine katılmasak da nihâî anlamda ve dolaylı olarak yakın bir neticeye varmış olmaktadır.

Bununla birlikte rivâyetin metin çeşitlerinin senedleri incelenirken, her ne kadar metinleriyle paralellikler kurulmuş olsa da, ona daha geniş bir perspektiften bakma gerekliliği ortadan kalkmamaktadır. Zira herhangi bir rivâyet, senedlerinin durumu incelendikten sonra mutlaka metin tenkidinden de geçirilmeli hatta İslâm bilginlerinin onu ele alış biçimi incelenmelidir. Hele hele başta Kütüb-i Sitte sahipleri olmak üzere hadisleri eserlerinde toplamayı amaçlayan müelliflerin büyük çoğunluğunun bu rivâyeti eserlerine almamış olması bu zorunluluğu daha da artırmaktadır. Her ne kadar bir rivâyetin sıhhati açısından böyle bir zorunluluk bulunmasa da bu husus rivâyetin sıhhati açısından önemli bir hareket noktası teşkil etmektedir. Bu anlamda, söz konusu rivâyete sadece sened açısından bakmak suretiyle, tüm tarîkleri bir takım kusurlar taşısa da bunların önemsiz sebepler olduğunu ve tarîklerin hepsinin birbirini desteklemek suretiyle sıhhat kazandığını savunan el-Elbânî'nin bu yaklaşımını yetersiz görmekteyiz.

Bu gereklilikten hareketle rivâyete metin tenkidi açısından bakıldığında ise şunlar söylenebilir:

Metin tenkidi açısından ele alındığında üzerinde durulması gereken ilk husus Hz. Peygamber'in gelecekle alakalı verdiği bilgilerin durumudur. Prensipten olarak Allah Elçisi'nin gelecekte haber vermesinin mümkün olduğunu düşünmekteyiz. Çalışmamızı uzatmamak amacıyla daha fazla ayrıntıya girmeden, bu konuda ülkemiz ilim adamlarından Mustafa Ertürk tarafından yapılmış "Metin Tenkidi-Gayb ve Fiten Hadisleri Örneği" adlı müstakil bir çalışma bulunduğunu hatırlatmakla ve değerlendirmeler için oraya müracaat etmeyi tavsiye etmekle yetinmek durumundayız. Burada sadece Ertürk'ün konuyla alakalı yaklaşımını ortaya koyan şu değerlendirmeleri zikretmek meselenin özünü ortaya koymaya yetecektir:

“Hz. Peygamber’in kendisinden sonra meydana gelecek istikbâle yönelik bazı haberleri, öncelikle Kur’ân’a yansımayan vahiyle söyleyebileceğini ve bunun imkân dahilinde olduğunu, aklen buna mâni bir durumun olmadığını (âyetlerden de deliller getirerek) yukarıda izah etmeye çalışmıştık.”

“Netice olarak zikrettiğimiz âyetler ve değerlendirmeler çerçevesinde şunu söyleyebiliriz: Hz. Peygamber Kur’ân’a yansımayan rüya veya ilham gibi muhtemelen Kur’ân vahyine nisbetle farklı olan bir başka ilahî iletişim vasıtasıyla Allah’la irtibat halinde olmuştur. Dolayısıyla vahyi sadece Kur’ân’la sınırlandırmak Kur’ân âyetlerine de ters düşmektedir. Ayrıca Kur’ân’a yansımayan vahiyle Hz. Peygamber’e istikbâle yönelik bazı haberlerin verilebildiği ve bunların da dinin temel esas ve ilkeleriyle ilgili olmayabileceği, Hz. Peygamber’in herkese tebliğ etmek zorunda olmadığı, sadece bazı kimselere yeri geldiğinde söylediği veya kendi tecrübesi ve bilgisiyle anlattıklarından teşekkül ettiği sonucuna varılabilir.”

“Dolayısıyla istikbâlî her haberi vahiy telakkî etmek içinden çıkılmaz bir takım yanlış inanç ve düşüncelere sebebiyet verebilir. İstikbâle dair hadislerdeki bazı konuların yine aslının Kur’ân’da bulunmadığını gerekçe göstererek, bu hadislerin tamamının kabul edilemeyeceğini veya uydurma olduğunu da söylemek aynı hataya düşülmesine vesile olabilir. Bu sebeple Hz. Peygamber devri sonrasına yönelik bir olaya işaret eden Hz. Peygamber’den sahih kabul edilebilecek her haberi (hadisi) kendi çerçevesinde değerlendirip ona göre yorumlamak ve anlamak daha doğru olsa gerektir.”

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Resûlullah’ın gelecekte haber vermesi prensip olarak mümkündür. Fakat bu söz, istikbâlî nitelikteki her haberin mutlaka doğru olacağı anlamına gelmediği gibi, aslı Kur’ân’da yok diye bu tür haberlerin tamamının kabul edilemeyeceğini veya uydurma olduğunu da söylemek de doğru değildir. Bu durumda en sağlıklı yaklaşım tarzı, her haberi kendi çerçevesinde değerlendirmektir.

Konuya böyle bir yaklaşım tarzıyla bakıldığında Hz. Peygamber’in Hüseyin’in öldürüleceğini önceden haber vermiş olabileceği söylenebilir. Fakat bu haberi tam olarak teyit edebilmek için sağlam deliller ortaya koyabilmek gerekmektedir. Haberin senedleri incelendiğinde tatmin edici bir sıhhatle karşılaştığımızı iddia edebilmemiz zor görünmektedir. Zira yukarıda da ayrıntıyla incelendiği gibi birçok metin çeşidi ve tarîki bulunmasına rağmen haberi bize ulaştıran senedler sıhhat açısından bizleri tam anlamıyla tatmin edici

nitelikte değildir. Bu durumda haberin doğruluğunu teyit eden ilave deliller ortaya koyma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Fakat bu da zor görünmektedir. Bilakis senedlerden elde edilen sıhhat delillerini zayıflatan bazı faktörler karşımıza çıkmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Öncelikle bu kadar önemli bir konunun sahâbe arasında yeteri derecede yaygınlık kazanmamış olması dikkat çekmektedir. Hz. Hüseyin henüz küçük bir çocukken meydana geldiği anlaşılan bu olayın Hz. Peygamber'in hayatında yahut vefatından sonra muhtelif vesilelerle dile getirilmesi, herhangi bir olay, mesele yahut insanlar arasında geçen diyaloglarda bu konuyla bir şekilde ilgi kurulması, beklenen bir durumdur. Fakat bunlara benzer bir şeyin gerçekleştiğine dair hiçbir bilgiyle karşılaşmamaktayız. Ayrıca, Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Abdurrahmân b. Avf, Zübeyr b. Avvâm vb. Hz. Peygamber'in en yakınındaki ashâbı bu konuda en ufak bir açıklamada bulunmadığı gibi, hadisleri toplamayı kendilerine uğraş edinmiş meşhur sahâbîlerin hiçbirinden bu yönde nakledilmiş bir habere rastlamak mümkün değildir. İleride öldürüleceği Hz. Peygamber tarafından bildirilen bir kişiye, özellikle henüz hayattayken, şehit, kurban vb. onun bu durumuna duyulan üzüntüyü ifade eden bir lakab yahut sıfat kullanılmamış olması da bu konudaki dikkat çeken bir husustur.

Burada şöyle bir ihtimal ileri sürülebilir. Olayı yaşamış olan Ümmü Seleme validemiz belki de Hz. Peygamber'in bu sözünü unutmuş, olay meydana gelince hatırlamıştır. Öncelikle böyle bir şey olsa insanlar ona o güne kadar söylememiş olmasının nedenini sorarlar, o da unuttuğunu ifade ederdi. Halbuki rivâyetin hiçbir versiyonunda böyle bir ayrıntı bulunmamaktadır. Ümmü Seleme olay gerçekleşirken sonra bu haberi vermiş olsa bile, o günden itibaren, meşhur hadis râvileri arasında ve hadis eserlerinde yeterince yaygınlaşmamış olmasını izah etmek güç olacaktır. Dolayısıyla bu haberin Kütüb-i Sitte başta olmak üzere birçok hadis kaynağında hiçbir şekilde yer almamasının, onun sıhhatini ortaya koyan eldeki delilleri zayıflatan sebeplerden bir diğerini teşkil ettiği söylenebilir.

Ele aldığımız bu hadisin sıhhati hususunda ihtiyatlı davranmayı gerektiren bir diğer faktör, Kerbela'da öldürüleceği söylenen Hz. Hüseyin'in, öldürüleceği gerçeği Hz. Peygamber tarafından dile getirildiği halde, oraya gitmesi, yahut onu şehit eden katillerin bu bilgiyi dikkate almadan, hunharca fiillerini gerçekleştirmiş olmalarıdır. Gerçi "Kaderin önüne geçilmez." diye bir söz vardır ama bu sözden kasıt herhalde nasıl ve nerede gerçekleşeceği bilinmeyen kaderin önüne geçilemeyeceğidir. Aksi takdirde gerçekleşeceği bu kadar kesin ve aleni

olan bir kaderi, bile bile yaşamaya gitmenin, Hz. Hüseyin'in kader anlayışına ve imanına ters düşeceği muhakkaktır. Ayrıca bu ve aşağıda zikredeceğimiz benzeri rivâyetlerden hareketle bu müessif olayın gerçekleşeceğini bildiğini varsaydığımız Ümmü Seleme ve İbn Abbâs'ın henüz hayatta olması ve Hüseyin'in Kerbela'ya gitmesini engelleme hususunda ellerinden gelen tüm gayreti göstermemiş olmaları da konumuzla bağlantılı bir diğer izahı zor husustur. Aslında çevresindeki insanlar, özellikle İbn Abbâs, Hz. Hüseyin'i Kerbela'ya gitmekten vazgeçirmeye çalışmışlardır. Ancak onu vazgeçirmek için dile getirdikleri sebeplere bakıldığında, Hz. Peygamber'in bu konudaki açıklaması ile karşılaşmamaktadır. Bu açıklamaların genellikle vâkıa ile alakalı siyâsî tahminlerden ileri gitmediği görülmektedir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in bu açıklamasının mevcut olması durumunda Kerbela'ya gidip gitmeme hususundaki istişarelerin daha farklı bir bağlamda gerçekleşeceği muhakkaktır. Şu halde Hz. Peygamber'in böyle bir açıklama yapmış olma ihtimali daha da zayıflamaktadır.

Bu değerlendirmeler ışığında ele aldığımız bu rivâyet sadece bir tane bile olsa sahîh bir tarîke sahip olmakla birlikte bu sıhhatin tatmin edicilikten uzak olduğu görülmektedir. Haberin doğruluğunu teyit edebilmek amacıyla ilave deliller ve karineler ortaya koyabilmek açısından, muhtevası dikkate alınmak suretiyle ilave araştırmalar yapıldığında ise, hadisin sıhhatini teyit etmek bir tarafa, tam aksi bir şekilde senedlerden elde edilen sıhhat delillerini zayıflatan bazı karinelerle karşılaşmaktadır. Bu durum rivâyetin sıhhatini zedelemekte, yani onu zayıf duruma düşürmektedir. Dolayısıyla bu rivâyete ihtiyatla yaklaşmak en sağlıklı hareket tarzı olacaktır.

İkinci Rivâyet

Hz. Hüseyin'in öldürülmesiyle alakalı ikinci rivâyet Yüce Allah'ın Peygamber'i (s.a.) vasıtasıyla Hüseyin'in katli nedeniyle yüz kırk bin kişi öldüreceğini söylediğine dair haberdir ki bu ilginç muhtevası nedeniyle konumuz açısından oldukça önemlidir. Hadisin metni şöyledir:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنِّي قَتَلْتُ بِيْحْتَى بَنَ زَكَرِيَّا سَبْعِينَ أَلْفًا ، وَإِنِّي قَاتِلُ بِيَابِنِ ابْنَتِكَ سَبْعِينَ أَلْفًا وَسَبْعِينَ أَلْفًا.

İbn Abbas, Allah Teâla'nın Resulullah'a (s.a.) şöyle vahyettiğini nakletmiştir: "Yahya b Zekerıyya'nın kanı için yetmiş bin kişi öldürdüm; Hüseyin'in katli içinse bunun iki misli kişi öldüreceğim."

Hadis kaynakları içinde yalnızca Hâkim en-Neysâbü'rî'nin (ö. 405/1014) el-Müstedrek'inde bulunan, baş tarafı garîb olup daha sonra farklı tarîklere ayrılan bu rivâyet sadece İbn Abbâs tarafından nakledilmiştir.

Bu rivâyetin sıhhatini değerlendirebilmek ve doğru bir şekilde yorumunu yapabilmek için öncelikle onun tarîklerini ve metin yapısını incelemek ve daha sonra yukarıdaki rivâyetle bağlantılı olarak konumuz açısından değerlendirmek faydalı olacaktır.

İkinci Rivâyetin Senedlerinin Tahlili

Yukarıda da ifade edildiği gibi, yalnızca Hâkim'in el-Müstedrek'inde farklı tarîklerle zikredilmiş olan rivâyetin senedleri şöyledir:

- Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa'îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu'aym > Kâsım b. Dînar > Ebû Sa'îd Ahmed b. Muhammed b. Amr el-Ahmesî > Hâkim.
- Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa'îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu'aym > Hüseyin b. Amr el-Ankazî > Ebû Sa'îd Ahmed b. Muhammed b. Amr el-Ahmesî > Hâkim.
- Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa'îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu'aym > Muhammed b. Yezîd el-Âdemî > Yayhâ b. Hasen el-Alevî > Ebû Muhammed el-Hasen b. Muhammed b. Yahyâ el-Alevî > Hâkim.
- Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa'îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu'aym > Muhammed b. Şeddâd el-Müsmî'î > Muhammed b. Abdillâh eş-Şâfi'î > Hâkim.
- Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa'îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu'aym > Humejd b. er-Rabî' > Abdullah b. Muhammed b. Nâciye > el-Hasen b. Muhammed es-Sebî'î > Hâkim.
- Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa'îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu'aym > Kâsım b. İsmail el-Azremî > Yûsuf b. Sehl et-Temmâr > Ahmed b. Kâmil el-Kâdî > Hâkim.
- Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa'îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu'aym > Ebû Enes Kesîr b. Muhammed el-Kûfî > Abdullah b. İbrahim el-Bezzâr > Ahmed b. Kâmil el-Kâdî > Hâkim.

Görüldüğü gibi sened, “Hz. Peygamber > İbn Abbâs > Sa’îd b. Cübeyr > Habîb b. Ebî Sâbit > Abdullah b. Habîb b. Ebî Sâbit > Ebû Nu’aym” şeklinde her tabakada birer râvi tarafından nakledilmiş yani garîb olarak gelmiş, Ebû Nu’aym’dan itibaren yaygınlık/şöhret kazanmıştır.

Seneddeki râvilere gelince hadisi İbn Abbâs’tan almış olan Sa’îd b. Cübeyr (ö. 94/713) hadis ilminde imâm seviyesinde muteber bir kimsedir. Habîb b. Ebî Sâbit (ö. 119/737) meşhur bir fakîh ve güvenilir bir hadis bilginidir. Ancak bazen tedlis yapmakla itham edilmiştir. Oğlu Abdullah b. Habîb’e gelince Yahya b. Ma’in (ö. 233/847) ve İbn Hibbân (ö. 354/965) sika olduğunu söylemiş, Ebû Hâtim (ö. 277/890) ise hadisleriyle ihticâc edilemeyeceğine hükmetmiştir. Hadisin yayılma noktası olan Ebû Nu’aym el-Fadl b. Dükeyn (ö. 218/833) ise hadis ilminde otorite kabul edilen son derece güvenilir bir hadis imâmıdır. Buraya kadar senedin râvilerine bakıldığında, Abdullah b. Habîb hariç, hepsinin güvenilir kimseler olduğu görülmektedir. Abdullah b. Habîb’in güvenilirliği hususunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. Dolayısıyla Abdullah b. Habîb’in sika olduğunu söyleyenler açısından senedin ilk bölümünün sahîh, bu şahsı güvenilir bulmayanlara göre de zayıf olduğu söylenebilir. Senedin Ebû Nu’aym’a kadar olan ilk bölümünün sahîh olduğunu söyleyenleri dikkate alarak geri kalanındaki râviler araştırıldığında karşımıza çıkan tablo ise şu şekildedir:

Hadisi Ebû Nu’aym’dan alan talebelerden Kâsım b. Dînâr (ö. 235/850); Müslim (ö. 261/874), Tirmizî (ö. 279/892), Nesâî (ö. 303/915) ve İbn Mâce (ö. 273/887) gibi Kütüb-i Sitte müelliflerinin kendisinden hadis rivâyet etmekte sakınca görmediği güvenilir bir râvidir. Hüseyin b. Amr el-Ankazî zayıf bir râvi olarak kabul edilmektedir. Muhammed b. Yezîd el-Âdemî (ö. 245/859) âbid ve zâhid bir kimse olup hadis bilginleri tarafından güvenilir bir kimse olarak görülmüştür. Muhammed b. Şeddâd el-Müsmî’î (ö. 278/891) Mu’tezilî bir kelam bilgini olup hadis tenkitçileri tarafından oldukça zayıf bir râvi olarak nitelendirilmiştir. Humeyd b. er-Rabî’ (ö. 258/872) İbn Hibbân ve başka bazı bilginler tarafından sika kabul edilmekle birlikte hadis bilginlerinin çoğunluğu onun zayıf hatta hadis uyduran bir kimse olduğunu söylemiştir. Kâsım b. İsmail el-Azremî (ö. 323/935) ise sika bir kimse olarak tanınmaktadır. Ebû Enes Kesîr b. Muhammed el-Kûfi ise, ricâl kitaplarında hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığı için, hadis rivâyetiyle meşguliyeti fazla olmayan bir kişi olarak nitelenebilir. Ayrıca Şîî-İmâmî bir müellif olarak tanınan oğlu Ubeyd el-

Kûfî'den (ö. 294/907) hareketle Şîa'ya mensup bir kimse olduğuna hükmetmek mümkündür.

Ebû Nu'aym'ın talebelerinin hadis rivâyetine ehliyetleri araştırıldıktan sonra Kâsım b. Dînâr, Muhammed b. Yezîd el-Âdemî ve Kâsım b. İsmail el-Azremî'nin sika, diğerlerinin zayıf olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla sadece bu şahıslardan gelen tarîklerin geri kalan râvilerini araştırmak senedlerin sıhhatini ortaya koyabilmek açısından yeterli olacaktır.

Kâsım b. Dînâr'dan hadisi almış olan Ebû Sa'îd Ahmed b. Muhammed b. Amr el-Ahmesî Kûfeli olması haricinde hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi ile karşılaşılamamaktadır.

Muhammed b. Yezîd el-Âdemî'den hadisi almış olan Yayhâ b. Hasen el-Alevî (ö. 277/890) nesebler hakkında bir kitabın müellifi olup Şîa'ya mensup bir kişi olarak tanınmaktadır. Torunu Ebû Muhammed el-Hasen b. Muhammed b. Yahyâ el-Alevî'ye (ö. 358/969) ise dedesinin bu kitabının râvisidir. Zehebî b(ö. 748/1347) u şahsı yalancı ve Râfîzî bir kimse olarak tanıtmıştır.

Kâsım b. İsmail el-Azremî'den hadisi almış olan Yûsuf b. Sehl et-Temmâr'a gelince bu şahıs da kaynaklarda hakkında bilgi bulunamayan şahıslardandır.

İkinci Rivâyetin Genel Değerlendirmesi

Hâkim'in el-Müstedrek'i haricinde başka hiçbir hadis kaynağında yer almayan bu rivâyetin Ebû Nu'aym'dan itibaren yayılan yedi tarîkinin hepsi üzerinde yapılan yukarıdaki değerlendirmeler neticesinde söz konusu tarîklerin râvileri açısından bazı problemler taşıdığı ve bu nedenle zayıf duruma düştüğü sonucuna varıldığını söylemek mümkündür. Aslında Zehebî el-Müstedrek'e yazdığı et-Telhîs adlı zeylinde bu rivâyetin Müslim'in şartlarına uygun sahîh bir rivâyet olduğu görüşünü beyan etmiştir. Ancak bu hükmün, senedin baş tarafı yani Ebû Nu'aym'a kadar olan kısmı için verilmiş olma ihtimali akla gelmektedir. Muhtemelen Zehebî, senedin son bölümünü teşkil eden muhtelif tarîklerin zayıf râviler tarafından oluşturulmuş olmasına rağmen, söz konusu tarîklerin birbirlerini desteklemek suretiyle belli bir sıhhat derecesine ulaştığını düşünmüştür. Aksi takdirde senedin son bölümü itibariyle böyle bir hükme ulaşmak oldukça zor görünmektedir. İbn Hacer de (ö. 852/1448) muhtelif tarîkleri bulunmasından hareketle bu rivâyetin bir aslının olabileceğini iddia etmiştir. İbn Hacer'in de, Zehebî'den etkilenerek böyle bir kanaat beyan ettiği

anlaşılmaktadır. Yoksa muhtelif zayıf senedlerin bir araya gelerek sahîh bir sened meydana getirdiğinin düşünülmesi, hadis tenkidi metodolojisi açısından pek makbul bir yaklaşım olarak kabul edilemez.

Sonuç olarak ele alınan bu rivâyetin özellikle Ebû Nu'aym'dan sonraki bölümünün sened açısından bazı problemler taşıdığını ve sıhhat açısından ihtiyatlı yaklaşmak gerektiğini söylemek mümkündür. Aslında Ebû Nu'aym gibi birçok hadis müellifine hocalık yapmış bir kimsenin kendisine kadar güvenilir kimseler tarafından ulaşılmış bir rivâyetini hiçbir talebesinin eserine almamış olması bile, incelediğimiz senedin sıhhati hususunda bir şüphe oluşturmaktadır. Mesela Kütüb-i Sitte müellifleri, Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) vb. III. asır hadis müelliflerinin neredeyse tamamı hadis ilminde imâm ve huccet kabul edilen Ebû Nu'aym'a talebelik yapmış olmalarına rağmen, onların hiçbiri bu rivâyeti eserlerine almamıştır. Dahası IV. asrın muteber hadis eserlerinde de bu rivâyet yer almamaktadır. Sadece Şîî kaynaklarda bulunan bu rivâyetin Ebû Nu'aym'dan sonraki râvilerin de Şîa'ya mensup kimseler olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla senedin sıhhatini zedeleyen bu ilave karineler bizi rivâyete zayıf hükmünü vermenin daha uygun olacağı neticesine ulaştırmaktadır.

Rivâyetin senedleri hakkındaki şüpheleri izale etmek amacıyla metnine baktığımızda da destekleyici herhangi bir bilgi, delil, karine yahut herhangi bir vesileyle böyle bir şeye işaret eden, mânen de olsa metinde söylenen hususu takviye eden bir bilgiyle karşılaşmamız mümkün olmamaktadır. Halbuki Yüce Allah'ın Hz. Hüseyin için yetmiş bin kişinin iki katı yani yüz kırk bin kişiyi öldüreceğini vaad etmesi dikkatlerden kaçabilecek küçük bir hadise değildir. Böyle bir bilgi mutlaka çeşitli vesilelerle gündeme gelmeliydi. Fakat ne hadis kaynaklarında ne de tarih kitaplarında bu konuya temas eden açıklamalar bulunmaktadır.

Ayrıca metinde yer alan Hz. Yahya için Yüce Allah'ın yetmiş bin kişiyi öldüreceğine dair Hz. Peygamber'den sahîh bir açıklama da kaynaklarda yer almamaktadır. Sadece bazı tefsîr kitaplarında Hz. Yahya'nın öldürülmesinden bahsedilirken isrâilî mâhiyette bu tür nakiller yapılmıştır. Bu rivâyetlerin muteber delil olarak kabul edilemeyeceği ise muhakkaktır.

Metin açısından bakıldığında dikkat çeken bir diğer husus da, Hz. Yahyâ ile Hz. Hüseyin arasında öldürülme açısından bir paralellik kurulurken, Hz. Hüseyin'in daha üstün gösterilmiş olmasıdır. Zira rivâyette ifade edildiğine göre Yüce Allah Hz. Yahyâ için yetmiş bin, Hz. Hüseyin için onun iki katı insan

öldüreceğini söylemektedir. Bu durumda Yüce Allah nazarında Hz. Hüseyin bir peygamberden daha üstün bir konuma yükseltilmektedir. Peygamberlerin diğer insanlara göre konumları dikkate alındığında bunun mümkün olamayacağı ise açıktır. Şu halde Yüce Allah ve ondan bu sözü nakleden Hz. Peygamber'in böyle bir söz buyurmayacağı neticesine varmak herhalde ihtiyata daha uygun olacaktır.

Üçüncü Rivâyet

Ele alacağımız üçüncü rivâyet Hz. Peygamber'in damadı ve Hz. Hüseyin'in babası olan Hz. Ali'nin, oğlunun Kerbela'da öldürüleceğinden emin olduğunu bildirmesine dair rivâyettir. Hz. Ali'nin gelecekte meydana gelecek bir olayı kendi başına bilmesinin imkânsız olmasından hareketle rivâyetin hükmen merfû olduğu söylenebilir. Yani eğer haber sahîh/doğru ise, ona bu haberi Hz. Peygamber vermiş olmalıdır. Dolayısıyla sahîh olması durumunda konumuz açısından önemli bir bilgi olma özelliği kazanmaktadır.

Haberin metni şöyledir:

عن علي قال : ليقتلن الحسين قتلا ، وإنني لأعرف تربة الارض التي بها يقتل ، يقتل قريبا من النهرين.

Hz. Ali şöyle demiştir: “Hüseyin mutlaka öldürülecek. Onun öldürüleceği yeri biliyorum. İki nehriin yakınında bir yerde öldürülecek.”

Hadis kaynakları içinde sadece İbn Ebî Şeybe'nin (ö. 235/849) el-Musannef'inde mevcut olan rivâyetin sıhhati hakkında ise şu değerlendirmeler yapılabilir:

Haber İbn Ebî Şeybe'ye şu senedle ulaşmıştır:

Ali b. Ebî Tâlib > Hâni' b. Hâni' > Ebû İshâk > İsrâîl > Ubeydullah > İbn Ebî Şeybe.

Senede bakıldığında Hz. Ali'den mevkûf olarak nakledilen bu sözün râvilerinden Hâni' b. Hâni'nin, Hz. Alinin yakınında bulunan kimselerden biri olarak tanınmakla birlikte, hadis ilmiyle/rivâyetiyle pek ilgilenen biri olmadığı görülmektedir. Bu özelliği dolayısıyla bazı münekkitler onu mechûl olarak nitelemiştir. Ayrıca Şîi bir temayüle sahip olduğunun bilinmesi de önemlidir. İbn Hibbân (ö. 354/965) her ne kadar onu sika râviler arasında saysa da Hani'in rivâyet ehliyetinin yeterli olmadığı yönünde görüş beyan eden tenkitçilerin kanaatleri daha isabetli görünmektedir. Dolayısıyla Hz. Ali'den nakledilen bu haber zayıf olarak kabul edilmelidir.

Dördüncü Rivâyet

İbn Abbas tarafından söylendiği belirtilen bu rivâyet de yukarıdaki gibi hükmen merfû kabul edilebilecek konumdadır. Bu haber de sahîh/doğru olması durumunda konumuza farklı bir boyut katmaktadır.

Haberin metni şu şekildedir:

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال « : ما كنا نشك وأهل البيت متوافرون أن الحسين بن علي يقتل بالطف .

İbn Abbas: "Bizim, Hüseyin b. Ali'nin Taff'da (Kerbela) öldürüleceği hususunda hiç şüphemiz yoktu. Peygamber'in Ehl-i Beyt'i de bu konuda ittifakla aynı şeyi düşünüyordu." demiştir.

Sadece Hâkim'in (ö. 405/1014) el-Müstedrek'inde garîb bir senedle zikredilmiş olan rivâyetin senedi hakkında araştırma yaptığımızda şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle rivâyetin senedi şu şekildedir:

İbn Abbas > Ebu'd-Duhâ > Âmir b. Abdilvâhid > İsrâîl > Kurre b. Hâlid > Haccâc b. Nusayr > Ebû Müslim İbrahim b. Abdillâh > Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Bâlveyh > Hâkim.

Hâkim'in, İbn Abbâs'ın ağzından dile getirilen bu mevkûf rivâyetin sıhhati hakkında ilk dikkat çeken husus seneddeki Haccâc b. Nusayr'ın (ö. 214/829) hadis rivâyetine ehliyeti hususunda söylenenlerdir. Haccâc, hadis tenkitçilerinin neredeyse tamamına göre zayıf bir râvidir. Onun sika olduğunu sadece İbn Hibbân iddia etmiş ancak o bile çokça hata yaptığını ve vehme düştüğünü yani zabıt yönünden zaafı bulunduğunu ilave etmeyi ihmal etmemiştir. Zehebî, el-Müstedrek üzerine yazdığı zeylinde, seneddeki Haccâc'ın metrûk bir râvi olduğunu söyleyerek rivâyetin zayıflığına hükmetmiştir. Eserine aldığı hadislerden sonra yapmayı ihmal etmediği "Bu hadis sahîh bir senede sahiptir fakat Şeyhayn eserlerine almamıştır." mealindeki açıklamayı bu rivâyetten sonra yapmamış olması onun da haberin sıhhati hususunda emin olmadığını gösterir. Dolayısıyla, Zehebî'nin de dillendirdiği gibi, bu rivâyetin zayıflığına hükmetmek en doğru yaklaşım olacaktır.

Beşinci Rivâyet

Hz. Ümmü Seleme'nin, rüyasında Hz. Hüseyin'in öldürüldüğünü gördüğü şeklinde bir muhtevaya sahip olan üçüncü rivâyet, birinci derecede konumuzla

bağlantılı olmasa da bahsettiği konu itibariyle ve içinde Hz. Peygamber'in adının geçmesi sebebiyle üzerinde az da olsa durmayı gerektirmektedir.

Rivâyetin metni şöyledir:

حَدَّثَنِي سَلْمَى قَالَتْ : دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ وَهِيَ تَبْكِي فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكِ قَالَتْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَغْيِي فِي الْمَنَامِ وَعَلَى رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ التُّرَابُ فَقُلْتُ مَا لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ شَهِدْتُ قَتْلَ الْحُسَيْنِ أَنِفًا .

Selmâ el-Bekriyye şöyle anlatır: "Ümmü Seleme'nin yanına girdim, ağlıyordu. "Niye ağlıyorsun?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi: "Şimdi Resûlullah'ı (s.a.) rüyamda gördüm. Başında ve sakallarında toprak vardı. "Neyiniz var, ey Allah'ın Resulü?" dedim, "Az önce Hüseyin'in öldürüldüğüne şahid oldum".

Hadis kaynaklarına bakıldığında bu rivâyetin Tirmizî'nin (ö. 279/892) el-Câmi'u's-sahîh'i ve Hâkim'in el-Müstedrek'inde bulunduğu görülmektedir. Konumuz açısından birinci derecede önemli olmadığı için, çalışmanın hacmini genişletmemek amacıyla bu rivâyetin sıhhati hakkında genel bir değerlendirme yapmak yeterli olacaktır.

Ümmü Seleme'nin rüyasını anlatan bu mevkûf rivâyet Tirmizî ve Hâkim'e şu senedlerle ulaşmıştır.

- Ümmü Seleme > Selmâ > Rezîn > Ebû Hâlid el-Ahmer > Ebû Sa'îd el-Eşec > Tirmizî.
- Ümmü Seleme > Selmâ > Rezîn > Ebû Hâlid el-Ahmer > Ebû Kureyb > Muhammed b. Abdillâh el-Hadramî > Ebu'l-Kâsım el-Hasen b. Muhammed es-Sükûnî > Hâkim.

Senede bakıldığında Ümmü Seleme'den Ebû Hâlid'e kadar aynı şahıslardan ibaret olduğu Ebû Hâlid'den Tirmizî'nin hocası Ebû Sa'îd el-Eşec ve Ebû Kureyb adında iki farklı râvi tarafından nakledilmek suretiyle kaynaklara girdiği görülmektedir. Tirmizî kendisine ulaşan bu rivâyetin garîb olduğunu söylemiştir. Hâkim'in zikrettiği sened dikkate alındığında Ebû Hâlid'den itibaren garîblikten kurtulduğu söylenebilir.

Senedin garîb olan bölümündeki râviler genel hatlarıyla incelendiğinde Selmâ el-Bekriyye'nin mechûl olarak nitelendirildiği, Kûfeli Rezîn b. Habîb el-Cühenî'nin de Ahmed b. Hanbel ile İbn Ma'in (ö. 233/847) tarafından sika kabul edilmekle birlikte gevşek bir râvi olduğu rivâyetlerinde bir beis olmadığı da söylenmiştir. Tirmizî şârihlerinden Mubârekfûrî (ö. 1353/1934) râvilerden

Selmâ'nın meçhûl olmasını gerekçe göstererek bu rivâyeti zayıf saymıştır. el-Elbânî de aynı kanaattedir.

Dolayısıyla her iki müellifin zikrettiği bu rivâyetin de zayıf olduğunu söylemek mümkündür.

Altıncı Rivâyet

Kerbela'da Hz. Hüseyin'in öldürüleceğinin önceden haber verilmesine dair dördüncü rivâyet de yukarıdaki gibi bir rüyadır. Birinci derecede konumuzla bağlantılı olmasa da, muhtevası itibariyle ilgi kurulabileceği için ve içinde Hz. Peygamber'in adının geçmesi sebebiyle sıhhati ve yorumu üzerinde bazı değerlendirmeler yapmak gerekmektedir.

Rivâyetin metni şöyledir:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنَامِ يَنْصِفُ النَّهَارَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ مَعَهُ قَارُورَةً فِيهَا دَمٌ يَلْتَقِطُهُ أَوْ يَتَّبِعُ فِيهَا شَيْئًا قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذَا قَالَ دَمُ الْحُسَيْنِ وَأَصْحَابِهِ لَمْ أَزَلْ أَتَّبِعُهُ مُنْذُ الْيَوْمِ . قَالَ عَمَّارٌ فَحَفِظْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ فَوَجَدْنَاهُ قِيلَ ذَلِكَ الْيَوْمَ .

İbn Abbas (r.a.) şöyle anlatıyor: Bir gün gündüzün ortasında uykuya daldım. Rüyamda Allah Elçisi'ni gördüm. Üstü başı toz-toprak içerisindeydi ve saçları sakalı birbirine karışmıştı. Elinde de bir kavanoz vardı. Onun ne olduğunu sordum. "Hüseyin ve arkadaşlarının kanıdır. Sabahtan beri durmadan bunu topluyorum." buyurdu. Gerçekten de sonradan öğrendik ki Hz. Hüseyin benim o rüyayı gördüğüm gün şehit edilmişti.

Bu rivâyet Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ile Abd b. Humeyd'in (ö. 249/863) Müsnedlerinde, Hâkim'in el-Müstedrek'inde ve Taberânî'nin (ö. 360/971) el-Mu'cemü'l-kebir'inde lafızları tamamen aynı olan bir metinle yer almaktadır. Rivâyet zikredilen kaynaklara şu senedlerle ulaşmıştır:

- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > Abdurrahmân > Ahmed b. Hanbel.
- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > Affân > Ahmed b. Hanbel.
- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > el-Hasen b. Musa > Abd b. Humeyd.
- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > el-Hasen b. Musa > Bişr b. Musa > Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Bâlveyh > Hâkim.

- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > Süleymân b. Harb > Yûsuf el-Kâdî > Taberânî.
- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > Süleymân b. Harb > Ebû Müslim el-Keşî > Taberânî.
- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > Haccâc b. el-Minhâl > Ali b. Abdilazîz > Taberânî.
- İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme > Haccâc b. el-Minhâl > Ebû Müslim el-Keşî > Taberânî.

Görüldüğü gibi rivâyet İbn Abbâs > Ammâr b. Ebî Ammâr > Hammâd b. Seleme diye başlayan sened iki nesil boyunca garîb bir halde nakledilmiş, Hammâd'dan itibaren şöhret kazanmıştır. Seneddeki şahıslar rivâyet ehliyeti açısından incelendiğinde Ahmed b. Hanbel ve Abd b. Humeyd'in zikrettiği şahısların hepsinin güvenilir şahıslar olduğu görülür, dolayısıyla haberin sened açısından sahîh hükmü taşıması gerektiği anlaşılır. Taberânî ve Hâkim'in eserlerinde yer alan senedler ise önceki iki kaynağın senedleri kadar güçlü olmasa da en azından onları destekleyebilecek nitelikte oldukları söylenebilir.

Rivâyetin metnine gelince, Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gitmek üzere yola çıkmadan önce yaptığı istişareler ve İbn Abbâs ile konuşmalarının muhtevası dikkate alındığında İbn Abbâs'ın böyle bir rüya görmüş olmasının doğal olduğu neticesine ulaşmak mümkündür. Zira İbn Abbâs, Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gitmesini hiç istememiştir. Onun yolda öldürüleceğini Kûfe'ye ulaşırsa bile oradaki insanların yeterli desteği vermeyeceğine inandığı için elden geldiğince onu oraya gitmekten vazgeçirmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Bu düşüncede ve beklentide olan İbn Abbâs'ın duyduğu endişe ve üzüntü nedeniyle rüyasında Hz. Hüseyin'in öldürüldüğünü görmüş olması mümkündür. Rüyanın Hz. Hüseyin'in öldürüldüğü güne yahut günlere denk gelmiş olması da yadırganacak bir durum olmadığı gibi olağanüstü, mucizevî bir vâkıa da değildir. Zira İbn Abbâs o günlerin siyasî ortamını doğru bir şekilde tahlil edebilecek öngörüye sahip bir kimsedir. Dolayısıyla böyle bir yolculuğa çıkan Hz. Hüseyin'in ne zaman ne ile karşılaşabileceğini tahmin edebilmesi ve gördüğü rüyanın o günlere denk gelmesi mümkündür. Şu halde bu rivâyetin sahîh olduğu neticesine varılabilir.

Sonuç

Hız. Hüseyin ve ailesinin hunharca katledilmesinin her müminin yüreğini yaraladığında şüphe yoktur. İnsanoğlunun dünyevî hırslarına yenilmesi yahut böyle insanlar tarafından kandırılması neticesinde ne kadar büyük hatalar işleyebileceğini görebilmek için sadece bu olaya bakmak bile yeterlidir. Aynı hataları tekrar etmemek için de bu ve buna benzer olaylardan dersler çıkarmak gerekir. Ancak dersler çıkarırken doğru neticelere ulaşabilmek için de çok dikkatli olmak gerekir. Zira bu olaylar duygusallığa ve istismara son derece açıktır. Bu gerçek göz önüne alınmadan Kerbela Olayı ile alakalı yapılacak değerlendirmeler, ders çıkarmak bir tarafa bilakis ilave bazı zorlukların ve anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Tarih boyunca İslâm bilginleri tarafından bu olayın işlenme tarzına ve neticelerine bakıldığında ne demek istediğimiz daha kolay anlaşılacaktır.

Şu halde bu tür olaylar hakkında değerlendirme yaparken duyguların yönlendirmesine kapılmamak için özel bir gayret gerekir. Hatta bazen özel gayret de yeterli olmayıp insanların bu konuda karşılıklı olarak birbirlerini kontrol etmeleri ve uyarmaları gibi ilave bazı tedbirlere ihtiyaç vardır. Karşılıklı fikirlerin iyi niyetle ve açıkyüreklilikle tartışıldığı ilmî toplantılar bunun için en elverişli ortamlardır. Biz de Kerbela Olayı'nın ele alındığı bir toplantıda, Hız. Hüseyin'in öldürüleceğine dair rivâyetleri yukarıda zikrettiğimiz hususları göz önüne alan bir bilinçle incelemeye çalıştık ve ulaştığımız neticeleri değerli ilim adamlarının dikkatine sunmayı hedefledik.

Araştırmamız neticesinde Hız. Hüseyin'in ileride öldürüleceğine dair hadis kaynaklarında nakledilen rivâyetler hakkında şu neticelere vardık:

Öncelikle Hız. Hüseyin'in öldürüleceği konusunu işleyen altı farklı metin vardır. Bu rivâyetlerden ilk ikisi konumuz açısından birinci derecede önemlidir. Birçok farklı sahâbî tarafından nakledilen birinci rivâyetin, sekiz farklı metin yapısına sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu metinlerin senedlerine sıhhat açısından bakıldığında, hepsinin sıhhat açısından, az veya çok, bazı problemler taşıdığı dikkat çekmektedir. Bu problemler hususunda müsamahakâr davranıp onların bazıları sahîh liğayrihî yahut hasen seviyesinde görülse bile, tarîk ve metinlerine daha geniş bir perspektiften bakıldığında sıhhati hususunda ihtiyatlı davranmayı gerektiren bazı hususlarla karşılaşmıştır. Bu hususlar özetle şöyle sıralanabilir: Öncelikle başta Kütüb-i Sitte sahipleri olmak üzere hadisleri eserlerinde toplamayı amaçlayan müelliflerin büyük çoğunluğunun bu rivâyeti eserlerine

almamış olması belirtilmelidir. Ayrıca bu kadar önemli bir konunun sahâbe arasında yeteri derecede yaygınlık kazanmamış olması da ilgi çekici bir başka husustur. Hz. Peygamber tarafından öldürüleceği bildirilen bu kadar önemli ve sevilen bir kişiye, o henüz hayattayken, şehit, kurban vb. onun bu durumuna duyulan üzüntüyü ifade eden herhangi bir ifade, lakab yahut sıfat kullanılmamış olmasını izah etmek de güçtür.

Dikkat çeken bir diğer husus Hz. Hüseyin'in, öldürüleceği gerçeği Hz. Peygamber tarafından dile getirildiği halde, gerçekleşeceği bu kadar kesin ve aleni olan bir kaderi, bile bile yaşamaya gitmesinin, Hz. Hüseyin'in kader anlayışı ve imanı ile bağdaşmayacak bir hareket olmasıdır. Buna onu şehit eden katillerin bu bilgiyi dikkate almadan, hunharca fiillerini gerçekleştirmiş olmaları hususu da eklenince durum biraz daha derinleşmektedir.

Tüm bu hususlar rivâyetin sıhhatini zedelemekte, yani onu zayıf duruma düşürmektedir. Aslında Resûlullah'ın gelecekte haber vermesi prensip olarak mümkündür. Fakat bu söz, istikbâlî nitelikteki her haberin mutlaka doğru olacağı anlamına gelmediği gibi, aslı Kur'ân'da yok diye bu tür haberlerin tamamının kabul edilemeyeceğini veya uydurma olduğunu da söylemek de doğru değildir. Konuya böyle bir yaklaşım tarzıyla bakıldığında Hz. Peygamber'in Hüseyin'in öldürüleceğini önceden haber vermiş olabileceği söylenebilir. Fakat haberin senedleri incelendiğinde tatmin edici bir sıhhatle karşılaşamadığı gibi haberin doğruluğunu teyit eden ilave deliller ortaya koymak da mümkün olmamaktadır.

Hatta tam aksi bir şekilde senedlerden elde edilen sıhhat delillerini zayıflatan yukarıdaki hususlarla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla bu rivâyete ihtiyatla yaklaşmak en sağlıklı hareket tarzı olacaktır.

Yüce Allah'ın Peygamber'i (s.a.) vasıtasıyla Hüseyin'in katli nedeniyle yüz kırk bin kişi öldüreceğini söylediğini bildiren ve Hâkim'in el-Müstedrek'i haricinde başka hiçbir hadis kaynağında yer almayan ikinci rivâyetin tarîklerinin hepsi, râvileri açısından bazı problemler taşıdığı için sened açısından zayıf görülmüştür.

Senedi zayıf olmakla birlikte, yukarıdaki haberde olduğu gibi, bu rivâyetin sıhhati hususunda da şüphe duymayı gerektirecek ilave bazı hususlar söz konusudur. Sözgelimi Ebû Nu'aym gibi birçok hadis müellifine hocalık yapmış bir kimsenin kendisine kadar güvenilir kimseler tarafından ulaştığı bir rivâyetini hiçbir talebesinin eserine almamış olması dikkat çekmektedir. Ayrıca Kütüb-i Sitte sahipleri, Ahmed b. Hanbel vb. III. asır hadis müelliflerinin neredeyse

tamamı hadis ilminde imâm ve huccet kabul edilen Ebû Nu'aym'a talebelik yapmış olmalarına rağmen, onların hiçbiri bu rivâyeti eserlerine almamış olması, dahası IV. asrın muteber hadis eserlerinde de bu rivâyetin bulunmaması da hadisin sıhhatini zedeleyen bir diğer husustur. Ayrıca Yüce Allah'ın Hz. Hüseyin için yetmiş bin kişinin iki katı yani yüz kırk bin kişiyi öldüreceğini vaad etmesi hususunun çeşitli vesilelerle gündeme gelmemiş olması ve Yahyâ ile Hz. Hüseyin arasında öldürülme açısından bir paralellik kurulurken, Hz. Hüseyin'in daha üstün gösterilmiş olması da zaten senedi zayıf olan rivâyetin sıhhatini büsbütün zedelemektedir. Şu halde Yüce Allah ve ondan bu sözü nakleden Hz. Peygamber'in böyle bir söz buyurmayacağı neticesine varmak herhalde ihtiyata daha uygun olacaktır.

Hz. Ali ile İbn Abbâs'ın, Hz. Hüseyin'in Kerbela'da öldürüleceğini bildirdikleri rivâyetlerin de sened açısından zayıf oldukları tespit edilmiştir.

Hz. Ümmü Seleme ile Hz. İbn Abbâs'ın rüyaları ile alakalı rivâyetlere gelince bunlardan birincisinin zayıf, ikincisinin ise sahîh olduğu neticesine varılmıştır.

Tüm bu rivâyetlerin senedlerinde Kûfeli râvilerin çoğunluğu teşkil ettiği de hatırlatılması gereken bir husustur.

Araştırmamızın başında, bu konuda hadis şerhlerinden istifade edebileceğimizi düşünüyorduk. Ancak tahminimizin tam tersi olarak Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini haber veren rivâyetlerin hadis şerhlerinde hiçbir şekilde konu edilmemesi hem işimizi zorlaştırdı hem de hayret etmemize neden oldu. Zira söz konusu rivâyetlerin zikrettiğimiz üç-beş hadis kaynağının dışında başka eserlerde bulunmaması bir tarafa, Hz. Hüseyin'den bahsedildiği yerlerde, bir vesileyle de olsa bu rivâyetlerin örnek olarak bile zikredilmemesi dikkatimizi çekmiştir. Bunun iki nedeni olabilir: Ya şârihler/hadis bilginleri bu rivâyetleri sahîh görmedikleri için zikretmemişler ya da siyasî gerekçelerle bunları görmezden gelmişlerdir. Her hâlükârda müspet veya menfî olarak bu rivâyetlerin değerlendirilmemiş olmasının bir eksiklik olduğu belirtilmelidir.

Hadis kaynaklarındaki Hz. Hüseyin'in Kerbela'da öldürüleceğini bildiren rivâyetler hakkındaki değerlendirmelerimiz bunlardan ibarettir. Yapılacak iyi niyetli tartışmalar ve ilave araştırmalarla bu tespitlerin daha da olgunlaşacağı muhakkak olup, hatalarının düzeltilmesi de samimi beklentimizdir.